

Ett drömspel

Av August Strindberg

ERINRAN.

Författaren har i detta drömspel med anslutning till sitt förra drömspel »Till Damaskus» sökt härma drömmens osammanhängande men skenbart logiska form. Allt kan ske, allt är möjligt och sannolikt. Tid och rum existera icke; på en obetydlig verklighetsgrund spinner inbillningen ut och väver nya mönster; en blandning av minnen, upplevelser, fria påhitt, orimligheter och improvisationer. Personerna klyvas, fördubblas, dubbleras, dunsta av, förtätas, flyta ut, samlas. Men ett medvetande står över alla, det är drömmarens; för det finns inga hemligheter, ingen inkonsekvens, inga skrupler, ingen lag. Han dömer icke, frisäger icke, endast relaterar; och såsom drömmen mest är smärtsam, mindre ofta glättig, går en ton av vemod, och medlidande med allt levande genom den vinglande berättelsen. Sömmen, befriaren, uppträder ofta pinsam, men när plågan är som stramast, infinner sig uppvaknandet och försonar den lidande med verkligheten, som huru kvalfull den än kan vara, dock i detta ögonblick är en njutning, jämförd med den plågsamma drömmen.

FÖRSPEL

[Fonden föreställer molnkåpor liknande raserade skifferberg med slott och borgruiner.

Stjärnbilderna Lejonet, Jungfrun och Vågen synas, och mellan dem står Planeten Jupiter med starkt sken.]

INDRAS DOTTER

[står på molnet högst upp].

INDRAS RÖST

[uppifrån] Var är du dotter, var?

INDRAS DOTTER

Här, fader, här!

INDRAS RÖST

Du har gått vilse, barn, giv akt, du sjunker ... Hur kom du hit?

INDRAS DOTTER

Jag följde blixstens stråle ifrån höga etern och tog ett moln till resvagn ... Men molnet

Strindberg: Ett drömspel - s.2

sjönk, och nu går färden nedåt .. Säg höge fader, Indra, vilka regioner jag råkat i? Vi är så kvavt så tungt att andas?

INDRAS RÖST

Du lämnat andra världen och gått in i tredje, från Cukra, morgonstjärnan, du fjärrmat dig och träder in i jordens dunstkrets; tag där märket på solens sjunde hus, det heter Vågen, där dagens stjärna står vid höstens jämning när dag och natt de väga lika ...

INDRAS DOTTER

Du nämnde jorden, är det denna mörka och tunga värld som lysas av månen?

INDRAS RÖST

Det är den tätaste och tyngsta av kloten som i rymden vandra.

INDRAS DOTTER

Säg, lyser aldrig solen där?

INDRAS RÖST

Visst lyser solen där, men icke alltid ...

INDRAS DOTTER

Nu rämnar molnet, och jag ser dit ner ...

INDRAS RÖST

Vad ser du, barn?

INDRAS DOTTER

Jag ser ... att där är skönt ... med gröna skogar, med blåa vatten, vita fjäll och gula gårdar ...

INDRAS RÖST

Ja det är skönt som allt vad Brahma skapat ... men där har varit ändå skönare en gång i tidens morgon; sedan skedde något, en rubbning uti banan, kanske något annat, ett uppror följt av brott, som måste stävjas ...

INDRAS DOTTER

Nu hör jag ljud därnerifrån ... Vad är för släkte som därnere dväljes?

INDRAS RÖST

Stig ner och se ... jag ej förtalar Skaparns barn, men vad du hör hitupp är deras språk.

INDRAS DOTTER

Det ljuder likt ... det klingar icke glättigt.

INDRAS RÖST

Jag tänker det! Ty deras modersmål det heter klagan. Ja! Ett oförnöjt, otacksamt släkte är de jordiske ...

INDRAS DOTTER

Säg icke så, nu hör jag glädjerop, och skott och dån, ser blixtar ljunga, nu ringas klockor, tändas eldar, och tusen gånger tusen stämmor där sjunga lov och tack till himlen ...

[Paus.]

Du dömer dem för hårt, o fader ...

Strindberg: Ett drömspel - s.3

INDRAS RÖST

Stig ner och se, och hör, kom sen tillbaka, förtälj mig då om deras klagomål och jämmer äga skäl och grund ...

INDRAS DOTTER

Välan, jag går dit ner, men följ mig fader!

INDRAS RÖST

Nej, jag kan icke andas där ...

INDRAS DOTTER

Nu sjunker molnet, det blir kvavt, jag kvävs ... Det är ej luft, men rök och vatten som jag andas ... Så tungt, den drar mig nedåt, nedåt, och nu jag märker ren dess krängning, den tredje världen är dock ej den bästa ...

INDRAS RÖST

!!Den bästa ej, förstås, men ej den sämsta, han heter Stoftet, rullar som de andra alla, och därför släktet stundom grips av yrsel, på gränsen mellan dårskap och förryckthet - Hav mod, mitt barn, det är en prövning endast.

INDRAS DOTTER

[på knä, då molnet sänker sig].

Jag sjunker!

[Fonden föreställer en skog av jättestora stockrosor i blom; vita, skära, purpurröda, svavelgula, violetta, över vilkas toppar synes det förgyllda taket av ett slott med en blomknopp liknande en krona överst. Nedanför grundmurarne av slottet synas halmdösar utbredda, täckande utkastat stallströ. Sidokulisserna, stående för hela pjäsen, äro stiliserade väggmålningar, på en gång rum, arkitektur och landskap.

Glasmästaren och Dottern in på scenen.]

DOTTERN

Slottet växer alltjämt ur jorden ... Ser du hur mycket det vuxit sen i fjor?

GLASMÄSTAREN

[för sig själv] Jag har aldrig sett det slottet förr ... har aldrig hört att ett slott växer ... men - [Till Dottern med fast övertygelse.] Ja, det har vuxit två alnar, men det är därför att de har gödslat det ... och om du lägger märke, skall du se att en flygel slagit ut på solsidan.

DOTTERN

Det borde väl blomma snart efter som vi äro förbi midsommar?

GLASMÄSTAREN

Ser du icke blomman däroppe?

DOTTERN

Jo, jag ser! [Klappar i händerna.] Säg far, varför växer blommorna upp ur smuts?

GLASMÄSTAREN

[fromt] Därför att de icke trivas i smutsen, skynda de så fort de kunna upp i ljuset, för att blomma och dö!

DOTTERN

Strindberg: Ett drömspel - s.4

Vet du vem som bor i det slottet?

GLASMÄSTAREN

Jag har vetat det, men minns det inte.

DOTTERN

Jag tror att det sitter en fånge där ... Och han väntar säkert att jag skall befria honom.

GLASMÄSTAREN

Men till vilket pris?

DOTTERN

Man köpslår inte om det man skall. Låt oss gå in i slottet! ...

GLASMÄSTAREN

Ja, låt oss gå!

*

[De gå mot fonden som sakta öppnar sig åt sidorna.

Scenen är nu ett enkelt, naket rum med ett bord och några stolar. På stolen sitter en officer i en högst ovanlig nutida uniform. Han gungar på stolen och slår med sabeln i bordet.]

DOTTERN

[fram till Officern och tar sakta sabeln ur hans hand] Inte så! Inte så!

OFFICERN

Snälla Agnes, låt mig behålla sabeln!

DOTTERN

Nej, du slår sönder bordet! [Till fadren,] Gå nu ner i sel-kammarn och sätt i rutan, så råkas vi sedan!

GLASMÄSTAREN

[går].

*

DOTTERN

Du är fången på dina rum; jag har kommit att befria dig!

OFFICERN

Jag har nog väntat på det, men jag var icke viss du skulle vilja.

DOTTERN

Slottet är starkt, det har sju väggar, men - det skall gå! ... Vill du eller vill du inte?

OFFICERN

Uppriktigt talat: jag vet inte, ty i vilket fall som helst får jag ont! Varje fröjd i livet får betalas med dubbla värdet sorg. Där jag nu sitter är det svårt, men skall jag köpa den ljuva friheten så får jag lida trefalt. - Agnes, jag dras hellre me't, bara jag får se dig!

DOTTERN

Vad ser du i mig?

Strindberg: Ett drömspel - s.5

OFFICERN

Det sköna, som är harmonien i universum. - Det finns linjer i din gestalt som jag endast återfinner i solsystemets banor, i den skönt ljudande strängen, i ljusets vibrationer. - Du är ett barn av himmelen ...

DOTTERN

Det är du också!

OFFICERN

Varför skall jag då vakta hästar? Sköta stall och låta köra ut strö?

DOTTERN

För att du skall längta därifrån!

OFFICERN

Jag längtar, men det är så besvärligt att ta sig ur det!

DOTTERN

Men det är en plikt söka friheten i ljuset!

OFFICERN

Plikt? Livet har aldrig erkänt plikter mot mig!

DOTTERN

Du känner dig förorättad av livet?

OFFICERN

Ja! Det har varit orättvist ...

*

[Nu hör man röster bakom avdelningsskärmen, vilken straxt därpå drages undan. Officern och dottern se ditåt, stanna därpå i gest och minner förstelnade.

Vid ett bord sitter Modren, sjuklig. Framför henne brinner ett talgljus, som hon då och då putsar med en ljussax. På bordet ligger staplar av nysydda skjortor, som hon märker med märckbläck och gåspenna. Ett brunt klädsåp till vänster.]

FADREN

[lämnar en sidenmantilj, milt] Du vill inte ha den?

MODREN

Sidenmantilj, åt mig, kära vän, vad nyttar det, då jag skall dö snart!

FADREN

Tror du vad läkaren säger?

MODREN

Även vad han säger, men mest tror jag den rösten som talar härinne.

FADREN

[sorgset] Det är då allvar? ... Och du tänker på dina barn, först och sist!

MODREN

Det var ju mitt liv: mitt berättigande ... min glädje, och min sorg ...

FADREN

Strindberg: Ett drömspel - s.6

Kristina, förlåt mig ... allt!

MODREN

Ja vad? Förlåt mig, käre; vi ha plågat varann; varför? Det vet vi inte! Vi kunna icke annat! ... Emellertid, här är barnens nya linne ... Se nu efter att de byter två gånger i veckan, onsdag och söndag, och att Lovisa tvättar dem ... över hela kroppen ... Ska du gå ut?

FADREN

Jag skall upp i kollegiet! klockan elva!

MODREN

Bed Alfred komma in förrän du går!

FADREN

[pekar på Officern] Han står ju här, kära hjärtans!

MODREN

Tänk att jag börjar se illa också ... ja, det mörknar ... [putsar ljuset.] Alfred kom!

*

FADREN

[går ut mitt igenom väggen nickande till avsked].

OFFICERN

[fram till Modren].

MODREN

Vem är flickan där?

OFFICERN

[viskande] Det är Agnes!

MODREN

Å, är det Agnes? Vet du vad de säger? ... Att hon är guden Indras dotter, som bett att få komma ner på jorden för att känna hur mänskorna egentligen har det ... Men säg ingenting! ...

OFFICERN

Ett gudabarn är det!

MODREN

[högt] Min Alfred, jag skall snart skiljas ifrån dig och syskonen ... Låt mig säga dig ett ord för livet!

OFFICERN

[sorgsen] Säg, moder!

MODREN

Bara ett ord: Trät aldrig med Gud!

OFFICERN

Vad menar du, mor?

MODREN

Strindberg: Ett drömspel - s.7

Du skall icke gå och känna dig förorättad av livet.

OFFICERN

Men när man behandlar mig orättvist.

MODREN

Du anspelar på den gången du blev orättvist straffad för att du skulle ha tagit en slant som sedermera återfanns!

OFFICERN

Ja! Och denna orättvisa gav en skev riktning åt hela mitt liv sedan ...

MODREN

Javäl! Men gå nu till skåpet där ...

OFFICERN

[blyges] Du vet det då! Det är ...

MODREN

Den Schweiziske Robinson ... Som ...

OFFICERN

Säg inte mer! ...

MODREN

Som din bror blev straffad för ... och som du rivit sönder och gömt!

OFFICERN

Tänk att det skåpet kan stå där kvar efter tjugu år ... Vi ha ju flyttat så många gånger, och min mor dog för tio år sen!

MODREN

Ja, vad gör det? Du skall då fråga om allting och därigenom fördärvar du livets bästa för dig! ... Se där är Lina!

*

LINA

[in] Snälla frun, jag får tacka så mycket, men jag kan icke gå på kristningen ...

MODREN

Varför det, mitt barn?

LINA

Jag har ingenting att ta på mig!

MODREN

Du skall få låna min mantilj här!

LINA

Nej, kära, inte går det an!

MODREN

Jag förstår dig inte! Aldrig kommer jag att gå på bjudning mer ...

*

Strindberg: Ett drömspel - s.8

OFFICERN

Vad skall far säga? Det är ju en gåva från honom ...

MODREN

Vilka små sinnen ...

*

FADREN

[sticker in huvet] Skall du låna ut min present åt pigan?

MODREN

Säg inte så ... minns att jag varit tjänsteflicka också ... varför skall du såra en oskyldig?

FADREN

Varför skall du såra mig, din make ...

MODREN

Hu, detta livet! När man handlar vackert, så finns alltid någon för vilken det är fult ... gör man en gott, gör man en annan ont. Hu, detta livet!

[Hon putsar ljuset så att det slocknar. Det blir mörkt på scenen och skärmen dras för.]

*

DOTTERN

Det är synd om människorna!

OFFICERN

Du finner det!

DOTTERN

Ja, livet är svårt, men kärleken besegrar allt! Kom och se!

[De gå mot fonden.]

*

[Fonden dras upp; nu synes en ny fond föreställande en gammal ruskig brandmur. Mitt i muren är en grind som öppnar till en gång, vilken mynnar ut i en grön ljus plats, där en kolossal blå stormhatt (Aconitum) synes. Till vänster vid grinden sitter Portvakterskan med en schal över huvud och axlar virkande på ett stjärntäcke. Till höger är en affischtavla som affischören rengör; bredvid honom står en sänkhåv med grönt skaft. Längre bort till höger är en dörr med lufthål i form av en fyrväppling. Till vänster om grinden står en smal lind med kolsvart stam och några ljusgröna löv; därinvid en källarglugg.]

DOTTERN

[går fram till Portvakterskan] Är inte stjärntäcket färdigt än?

PORTVAKTERSKAN

Nej, lilla vän; tjugusex år är ingen tid för ett sådant verk!

DOTTERN

Och fästmannen kom aldrig igen?

PORTVAKTERSKAN

Strindberg: Ett drömspel - s.9

Nej, men det var inte hans fel. Han måste ge sig av ... stackaren; det är tretti år sen!

DOTTERN

[till Affischören] Hon var ju vid baletten? Däröppe i operan?

AFFISCHÖREN

Där var hon numro ett ... men när han reste, så tog han liksom hennes dans med sig ... och så fick hon inga partier mer ...

DOTTERN

Att klaga, med ögonen åtminstone, och med rösten ...

AFFISCHÖREN

Jag klagat inte som värst ... inte nu, sen jag fått en sänkhåv och en grön sump!

DOTTERN

Och det gör er lycklig?

AFFISCHÖREN

Ja, så lycklig, så ... det var min ungdoms dröm ... och nu är den sannad, jag är visserligen fylld femti år, förstås ...

DOTTERN

Femti år för en sänkhåv och en sump ...

AFFISCHÖREN

En grön sump, en grön ...

*

DOTTERN

[till Portvakterskan] giv mig schalen nu, får jag sitta här och se på människobarnen! Men ni skall stå bakom och säga mig! [Tar på schalen och sätter sig vid grinden.]

PORTVAKTERSKAN

Det är sista dan i dag och operan stängs ... det är nu de få veta om de äro engagerade ...

DOTTERN

De som inte få anställning, då?

PORTVAKTERSKAN

Ja, Herre Jesus, det är att se ... jag drar schalen över huvet, jag ...

DOTTERN

Stackars människor!

PORTVAKTERSKAN

Se, där kommer en! ... hon är icke bland de utvalda ... Se, hur hon gråter ...

*

SÅNGERSKAN

[från höger rusande ut genom grinden med näsduken för ögonen. Stannar ett ögonblick i gången utanför grinden och lutar huvudet mot väggen, därpå hastigt ut].

DOTTERN

Det är synd om människorna! ...

Strindberg: Ett drömspel - s.10

*

PORTVAKTERSKAN

Men, se här; så här ser en lycklig människa ut!

*

OFFICERN

[in genom grindgången; i redingot och cylinder med en rosenbukett i handen. Strålände, glad].

PORTVAKTERSKAN

Han skall gifta sig med fröken Victoria! ...

OFFICERN

[nere på scenen; tittar uppåt, sjunger] Victoria!

PORTVAKTERSKAN

Fröken kommer strax!

OFFICERN

Det är bra! Kaleschen väntar, bordet är dukat, champagnen ligger på is ... Får jag omfamna er, fruar. [Omfamnar Dottern och Portvakterskan. Sjunger.] Victoria!

EN KVINNORÖST

[uppifrån, sjunger] Jag är här!

OFFICERN

[börjar vandra] Nåväl! Jag väntar!

*

DOTTERN

Känner du mig?

OFFICERN

Nej, jag känner bara en kvinna ... Victoria! I sju år har jag gått här, och väntat henne ... om middagarne, då solen nådde skorstenarne och om aftnarne, när nattens mörker började falla ... Se här på asfalten, kan ni se spåren efter den trogne älskaren! Hurra! Hon är min! [Sjunger.] Victoria! [Han får intet svar.] Nå, hon klär på sig nu! [Till Affischören.] Där är sänkhåven ser jag! Alla vid operan svärma för sänkhåvar ... eller rättare för fiskar! De stumma fiskarne, därför att de inte kan sjunga ... Vad kostar en sådan där pjäs?

AFFISCHÖREN

Den är ganska dyr!

OFFICERN

[sjunger] Victoria! ... [Skakar på linden.] Se nu grönskar han igen! För åttonde gången! ... [Sjunger.] Victoria! ... Nu kammar hon luggen! ... [Till Dottern.] Hör nu frun, låt mig gå upp och hämta min brud! ...

PORTVAKTERSKAN

Det släpps ingen upp på scenen!

Strindberg: Ett drömspel - s.11

OFFICERN

Sju år har jag gått här! Sju gånger tre hundra sextiofem gör mig två tusen fem hundra femtifem! [Stannar och petar på dörren med fyrväplingen.] ... Och den här dörren har jag sett på två tusen fem hundra femtifem gånger, utan att komma under fund med vart den bär! Och den där väplingen som skall släppa in ljus ... åt vem skall den släppa in ljus? Är det någon därinnanför? Bor det någon där?

PORTVAKTERSKAN

Det vet jag inte! Jag har aldrig sett den öppnas! ...

OFFICERN

Det ser ut som en skafferidörr som jag såg när jag var fyra år och en söndagseftermiddag följde med jungfrun bort! Bort, i familjer, till andra jungfrur, men jag kom aldrig längre än i köken, och jag satt mellan vattentunnan och saltskäppan; jag har sett så mycket kök i min dar, och skafferierna var alltid i farstun, med borrade runda hål och en väpling! ... Men inte har operan något skafferi efter de inte har något kök! [Sjunger.] Victoria! ... Hör frun, hon kommer väl inte ut någon annan väg än den här?

PORTVAKTERSKAN

Nej, det finns ingen annan väg!

OFFICERN

Väl, då skall jag råka henne! TEATERFOLK [rusa ut, och mönstras av Officern].

*

OFFICERN

Nu måste hon vara här snart! ... Frun! Den där blåa stormhatten där ute! Den har jag sett sen jag var barn ... Är det samma en? ... Jag minns i en prästgård, då jag var sju år ... det sitter två duvor, blåa duvor under den där hatten ... men den gången kom det ett bi, och gick in i hatten ... då tänkte jag: nu har jag dig! och så knep jag om blomman; men biet stack igenom, och jag grät ... men så kom prostinnan och lag våt jord på ... sen fick vi smultron och mjölk till kvällen! ... Jag tror att det mörknar redan - Vart går affischören?

AFFISCHÖREN

Jag skall hem och äta kväll.

OFFICERN

[tar sig för ögonen] Kväll? Så här dags? - Hör nu! ... Får jag gå in och telefonera till "det växande slottet" ett ögonblick.

DOTTERN

Vad skall du där att göra?

OFFICERN

Jag skall säga åt glasmästarn att han sätter i dubbla rutor för det är snart vinter och jag fryser så fasligt!

[Går in till Portvakterskan.]

*

DOTTERN

Vem är fröken Victoria?

Strindberg: Ett drömspel - s.12

PORTVAKTERSKAN

Det är hans käreasta!

DOTTERN

Det är rätt svarat! Vad hon är för oss och andra, det bryr honom icke! Endast det hon är för honom, det är hon! ...

[Det mörknar skarpt.]

PORTVAKTERSKAN

[tänder lyktan] Det kvällas fort i dag!

DOTTERN

För gudarne är ett år som en minut!

PORTVAKTERSKAN

Och för människor kan en minut vara lång som ett år!

*

OFFICERN

[ut igen. Han ser dammig ut; rosorna äro vissna] Hon har inte kommit än?

PORTVAKTERSKAN

Nej!

OFFICERN

Hon kommer nog! ... Hon kommer nog! [Vandrar.] ... Men det är sant, jag kanske gör klokast i att avbeställa middan ändå! ... efter som det är kväll ... Jaha, det skall jag göra!

[Går in och telefonerar.]

*

PORTVAKTERSKAN

[till Dottern] Får jag min schal nu!

DOTTERN

Nej, min vän, var fri du; jag skall göra din tjänst ... ty jag vill känna människorna och livet, för att utröna om det är så svårt, som det säges.

PORTVAKTERSKAN

Men man får inte somna här på posten, aldrig somna, varken natt eller dag ...

DOTTERN

Inte sova om natten?

PORTVAKTERSKAN

Jo, om man kan, med klocksträngen om armen ... ty det går nattvakter på scenen, och de avlösas var tredje timma ...

DOTTERN

Det är ju tortyr ...

PORTVAKTERSKAN

Så tycker ni, men vi andra är glada få en sådan plats, och om ni visste hur avundad jag är

...

DOTTERN

Avundad? Man avundas den torterade?

PORTVAKTERSKAN

Ja! ... Men ser ni, det som är svårare än nattvak och släp, och luftdrag och köld och fukt, det är att, som jag fått, mottaga alla olyckliges förtroenden däroppe ... Till mig kommer de; varför? De läsa kanske i mitt ansiktes fåror den runskrift lidandet ristar och som inbjuder till förtroenden ... I den schalen, vän, gömmas trettio års egna kval och andras!

DOTTERN

Den är tung också, och den bränner som nässlor ...

PORTVAKTERSKAN

Bär den efter ni önskar ... när den blir för tyngd, så ropa på mig, skall jag komma och avlösa er!

DOTTERN

Farväl! Det ni kan, skall väl jag kunna!

PORTVAKTERSKAN

Vi må se! ... Men var snäll mot mina små vänner och tröttna icke på deras klagan.

[Försvinner i gången.]

[Det blir kolmörkt på scenen. Därunder förändras sceneriet: så att linden sedan står avlövad. Den blå stormhatten är snart vissnad; och när det blir dager igen, synes det gröna i gångens perspektiv höstbrunt.]

OFFICERN

[kommer ut när det ljusnar. Nu har han grått hår och grått skägg. Kläderna äro förfallna, löskragen svart och slankig. Rosenbuketten avfallen så att bara kvistarne synas. Han vandrar] - Av alla tecken att döma är sommaren förbi och hösten är nära. - Det ser jag på linden där, och stormhatten! ... [Vandrar.] Men hösten är min vår, ty då öppnas teatern igen! Och då måste hon komma! Snälla frun, får jag sitta på den här dtoln så länge.

DOTTERN

Sitt min vän, jag kan stå!

OFFICERN

[sätter sig] Om jag bara fick sova lite, så var det bättre! ... [Han somnar ett ögonblick och rusar så upp att vandra; stannar framför dörren med väpplingen och petar.] - Denna dörr, som icke ger mig någon ro ... vad är där bakom? Något måste det vara! [Man hör svag musik uppiifrån i danstakt.] Så! nu har repetitionerna börjat! [Scenen upplyses nu ryckvis såsom av en blinkfyr.] Vad är det? [Skanderar efter ljusets klipp.] Ljust och mörkt; ljust och mörkt?

DOTTERN

[härmar honom] Dag och natt; dag och natt! ... En nådig försyn vill förkorta din väntan! och därför fly dagarne, jagande nätterna!

[Det blir stadigt ljust på scenen. Affischören in med sänkhåven och affischeringsgrejor.]

OFFICERN

Det är affischörn, med sänkhåven ... Har det fiskat bra?

AFFISCHÖREN

Jo, då! Sommaren var varm och lite lång ... håven var nog så bra, men inte så som jag hade tänkt mig ... därför att tanken är mer än gärningen - högre än saken ...

[Vandrar och slår med rosenkvasten i väggarne så de sista bladen falla.]

AFFISCHÖREN

Har hon inte kommit ner än?

OFFICERN

Nej, inte än, men hon kommer snart! ... Vet affischörn vad det är bakom den där dörrn?

AFFISCHÖREN

Nej, jag har aldrig sett den dörrn öppen.

OFFICERN

Jag skall telefonera efter en smed som kommer och öppnar den!

[Går in till telefonen.]

AFFISCHÖREN

[klistrar upp en affisch och går ut till höger].

DOTTERN

Vad var det för fel på håven?

AFFISCHÖREN

Fel? Ja, det var inte egentligen något fel ... men den var inte som jag hade tänkt mig den, och därför blev fröjden inte så stor ...

DOTTERN

Hur hade ni tänkt er håven?

AFFISCHÖREN

Hur? ... Det kan jag inte säga ...

DOTTERN

Låt mig säga't! ... Ni hade tänkt er den så som den inte var! Grön skulle den vara, men inte det gröna!

AFFISCHÖREN

Ni vet det, ni, fru! Ni vet allt - och därför kommer alla till er med sina bekymmer ... Om ni ville lyssna till mig, en gång också ...

DOTTERN

Det vill jag gärna ... Kom in hit och utgjut ert härta ...

[Hon går in i sitt rum.]

AFFISCHÖREN

[står utanför fönstret och talar].

*

[Det blir kolmörkt igen; därpå ljusnar det och nu grönskar linden igen och stormhatten blommar, solen lyser på grönskan i gångens perspektiv.]

Strindberg: Ett drömspel - s.15

OFFICERN

[ut; nu är han gammal och vithårig; trasig med utnötta skor; han bär kvistarne av rosenbuketten. Vandrar av och an; långsamt som en gubbe. Han läser på affischen].

EN BALETTFLICKA

[in från höger].

OFFICERN

Har fröken Victoria gått?

BALETTFLICKAN

Nej, det har hon inte!

OFFICERN

Då väntar jag! Hon kommer väl snart?

BALETTFLICKAN

[allvarligt] Det gör hon säkert!

OFFICERN

Gå inte nu, skall ni få se vad som är bakom denna dörr, för jag har skickat efter smeden!

BALETTFLICKAN

Det skall bli riktigt intressant att få se den dörr öppnas. Den dörren och det växande slottet, känner ni det växande slottet?

OFFICERN

Om jag? - Jag har ju suttit fången där?

BALETTFLICKAN

Nej, var det ni? Men varför hade de så mycket hästar där?

OFFICERN

Det var ett stallslott förstås ...

BALETTFLICKAN

[smärtsamt] Så dum jag var! som inte kunde förstå det!

*

KORIST

[in från höger].

OFFICERN

Har fröken Victoria gått?

KORIST

[allvarligt] Nej, inte har hon gått! Hon går aldrig!

OFFICERN

Det är därför att hon älskar mig! ... Koristen får inte gå nu förrän smeden kommer, som skall öppna dörren här.

KORISTEN

Å, skall dörren öppnas! Nej, så roligt! ... Jag vill bara fråga portvakterskan något.

*

Strindberg: Ett drömspel - s.16

SUFFLÖREN

[in från höger].

OFFICERN

Har fröken Victoria gått?

SUFFLÖREN

Nej, inte vad jag vet!

OFFICERN

Se där! sa jag inte att hon väntar på mig! - Gå inte, för dörrn skall öppnas.

SUFFLÖREN

Vilken dörr?

OFFICERN

Finns det mer än en dörr?

SUFFLÖREN

Nu vet jag: den med väpplingen! ... Då stannar jag bestämt! Skall bara språka lite med portvakterskan!

*

[Balettflickan, Koristen, Sufflören gruppera sig bredvid Affischören utanför Portvakterskans fönster, där de turvis tilltala Dottern.]

GLASMÄSTAREN

[in från grinden].

OFFICERN

Är det smeden?

GLASMÄSTAREN

Nej, smeden hade visiter, och det går ju lika bra med glasmästaren.

OFFICERN

Ja, visserligen ... visserligen, men är diamanten med?

GLASMÄSTAREN

Naturligtvis! En glasmästare utan diamant, vad är det för slag?

OFFICERN

Det är intet! - Låtom oss alltså skrida till verket! [Slår i händerna.]

ALLA

[samlas i krets omkring dörren].

KORISTER

[klädda som Mästersångare, och figurantskor som danserskor i A:da stöta till från höger].

*

OFFICERN

Smed eller glasmästare - gör er plikt!

GLASMÄSTAREN

[fram, med diamanten].

OFFICERN

Ett ögonblick som detta återkommer icke ofta i en människas liv, därför god' vänner, ber jag er ... noga eftersinna ...

*

POLISEN

[fram] I lagens namn förbjuder jag öppnandet av denna dörr!

OFFICERN

Å, Gud, vilket bråk när man vill göra något nytt och stort! ... Men vi skola processa! ... Till advokaten, alltså! Så får vi se om lagarne äga bestånd! - Till advokaten!

*

[Scenen förändras till advokatbyrå, för öppen ridå, sålunda: Grinden blir stående och fungerar som grind till kontorsskranket som går rätt över scenen. Portvakterskans rum är kvar såsom advokatens skrivbås men öppnat framåt; linden, avlövad, är hatt- och klädhängare; affischtavlan är behängd med kungörelser och utslag i mål; dörren med fyrväplingen hör nu till ett dokumentskåp:

Advokaten i frack och vit halsduk sitter således till vänster innanför grinden vid en pulpet fylld med papper. Hans utseende vittnar om oerhörda lidanden; det är kalkvitt med fåror, och skuggorna äro liksom violetta; han är ful, och ansiktet speglar alla slags brott och laster varmed hans yrke nödgat honom att taga befattning.

Av hans två skrivare har den ena blott en arm, den andra är enögd.

Folket som samlades för att åse "dörrens öppnande" står kvar men nu liksom väntande företräde hos advokaten, och tyckas alltid ha stått där.

Dottern (i schalen) och Officern i första planet.]

ADVOKATEN

[går fram emot dottern] Sä, min syster, får jag denna schalen ... jag skall upphänga den härinne tills jag får eld i kakelugnen; då skall jag bränna den med alla dess sorger och eländen ...

DOTTERN

Inte än, min broder, jag vill ha den riktigt full först, och jag önskar framför allt få uppsamla dina smärtor, dina mottagna förtroenden om brott, laster, orätt fånget, baktal, smädelser ...

ADVOKATEN

Lilla vän, då räckte icke din schal! Se på dessa väggar; är det icke som om alla synder solkat tapeterna; se på dessa papper där jag författar historier om orätt; se på mig ... Hit kommer aldrig en människa som ler; bara onda blickar, visade tänder, knutna nävar ... Och alla spruta sin ondska, sin avund, sina misstankar över mig ... Se, mina händer äro svarta, och kunna aldrig tvättas, ser du hur de äro spruckna och blöda ... jag kan aldrig ha kläder mer än några dagar, ty de stinka av andras brott ... Ibland låter jag röka med svavel härinne men det hjälper icke; jag sover härinvid, och drömmer endast om brott ...

Strindberg: Ett drömspel - s.18

Jag har ett mord för närvarande vid tinguet ... det går väl an, men vet du vad som är värre än allt? ... Det är att skilja makar! - Då är det som om det skrek ini jorden och uppe i himmelen ... skrek förräderi mot urkraften, det godas källa, mot kärleken ... Och, ser du, när pappersris äro fyllda med deras ömsesidiga anklagelser, och slutligen en kärleksfull människa tar ena maken mellan fyra ögon, nyper den i örat och leende frågar den enkla frågan: vad har ni egentligen emot er man - eller hustru - så står han - eller hon - svarslös där, och vet icke orsaken! En gång - ja, det rörde sig visst om en grönsallad, en annan gång om ett ord, mestadels om ingenting. Men kvalen, lidandet! Dem får jag uppbära! ... Se hur jag ser ut! Och tror du att jag kunde vinna en kvinnas genkärlek med denna uppsyn av brottsling? Och tror du att någon vill vara vän med mig som har alla stadens skulder, penningskulder, att indriva! ... En jämmer är det att vara människa!

DOTTERN

Det är synd om människorna!

ADVOKATEN

Det är det! Och vad människorna lever på, är mig en gåta! De gifter sig med två tusen kronors inkomst, när de behöver fyratusen ... de lånar förstås, alla lånar! Det går på bank och skruvar ända fram till döden ... då har boet alltid skuld! Vem som slutligen får betala't, ja säg det!

DOTTERN

Den som föder fåglarne!

ADVOKATEN

Ja! Men om den som föder fåglarne ville stiga ner på sin jord och se till hur de stackars mänskobarnen har det, skulle han kanske fattas av medlidande ...

DOTTERN

Det är synd om människorna!

ADVOKATEN

Ja, det är sanningen det! - [Till Officern.] Vad önskar ni?

*

OFFICERN

Jag ville bara fråga om fröken Victoria har gått!

ADVOKATEN

Nej, det har hon inte, ni kan vara alldeles lugn ... Varför petar ni på mitt skåp där?

OFFICERN

Jag tyckte att dörrn var så lik ...

ADVOKATEN

Ånej, ånej; ånej!

[Man hör ringning i kyrkklockor.]

*

OFFICERN

Är det begravning i stan?

Strindberg: Ett drömspel - s.19

ADVOKATEN

Nej, det är promotion, doktorspromotionen. Och jag skall just upp och få juris doktorsgraden. Kanske ni har lust att promoveras och få en lagerkrans?

OFFICERN

Jaa, varför inte? Det är alltid en liten distraktion ...

ADVOKATEN

Kanske vi genast skola skrida till den högtidliga akten? - Gå och kläd om dig bara!

(Officern ut; nu blir det mörkt på scenen varunder följande förändring försiggår. Skranket förblir, nu tjänande som balustrad till koret i en kyrka; affischtavlan blir nummertavla för psalmerna; linden-klädhängaren blir kandelaber; advokatens pulpet blir promotors kateder; dörren med fyrväpplingen leder nu till sakristian ... Koristerna ur Mästersångare bli härolder med spiror, och figurantskorna bära lagerkransarna. Övriga av folket stå som åskådare.

Fonden går upp och den nya fonden föreställer en enda stor orgel med klaviaturerna nertill och därovanför spegeln.

Musik höres! På sidorna de fyra fakulteterna filosofi, teologi, medicin, juridik. Scenen står tom ett ögonblick.]

HÄROLDERNA

[från höger].

FIGURANTSKORNA

[efter med lagerkransar i händerna sträckta framför sig].

TRE PROMOVENDI

[en efter annan fram från vänster, och bekransas av figurantskorna, varpå de gå ut till höger].

ADVOKATEN

[fram för att bekransas].

FIGURANTSKORNA

[vända sig bort, vägrande att bekransa honom, och gå ut].

ADVOKATEN

[skakad, lutar sig mot en pelare].

[Alla draga sig ut. Advokaten ensam.]

*

DOTTERN

[in, med en vit slöja över huvud och axlar] Ser du, nu har jag tvättat schalen ... Men varför står du här? Fick du icke kransen?

ADVOKATEN

Nej, jag var icke värdig.

DOTTERN

Varför? Därför att du tagit de fattiges sak, lagt ett gott ord för den brottslige, lättat

Strindberg: Ett drömspel - s.20

bördan för den skyldige, skaffat uppskov åt den dömde ... Ve människorna ... änglar äro de icke; men det är synd om dem.

ADVOKATEN

Säg icke ont om människorna, jag skall ju föra deras talan ...

DOTTERN

[lutad mot orgeln] Varför slå de sina vänner i ansiktet?

ADVOKATEN

De förstå icke bättre!

DOTTERN

Låtom oss upplysa dem! Vill du! Tillsammans med mig!

ADVOKATEN

De mottaga icke upplysningar! ... O, att vår klagan nådde himmelens gudar ...

DOTTERN

Den skall nå tronen! ... [Ställer sig vid orgeln.] Vet du vad jag ser i spegeln här? ... Världen rättvänd! ... Ja, efter som den är avig i sig själv!

ADVOKATEN

Hur blev den avig?

DOTTERN

När kopian togs ...

ADVOKATEN

Se nu sade du det! Kopian ... det var alltid min aning att det var en felaktig kopia ... och när jag började minnas urbilderna, så blev jag missnöjd med allt ... Det kallade människorna oförnöjsamhet, och djävulens glasbitar i ögat och annat mer ...

DOTTERN

Nog är det förryckt! Se på de här fyra fakulteterna! ... Den samhällsbevarande regeringen lönar dem alla fyra: teologin, läran om Gud, som alltid angrips och förlöjligas av filosofin, vilken uppger sig vara visheten själv! Och medicin som alltid jävar filosofin och icke räknar teologin med bland vetenskaperna utan kallar den för vidskepelse ... Och de sitter i samma konsistorium som skall lära ungdomen respekt - för universitetet. Det är ju ett dårhus! Och ve den som först blir klok!

ADVOKATEN

De som först få veta det är teologerna. Som förstudier få de filosofi, som lär dem att teologin är nonsens; sedan lära de i teologin att filosofi är nonsens! Dårar, va?

DOTTERN

Och så juridiken, allas tjänare, utom tjänarnes!

ADVOKATEN

Rättvisan, som när den vill vara rättvis, blir sin mans bane! ... Rätten, som så ofta gör orätt!

DOTTERN

Så ni har ställt till för er, människobarn! Barn! - Kom skall du få en krans av mig ... en

Strindberg: Ett drömspel - s.21

som klär dig bättre! [Lägger en törnekrona på hans huvud.] Nu skall jag spela för dig!

[Hon sätter sig vid orgeln och spelar ett "Kyrie"; men i stället för orgeltoner höras mänskoröster.]

BARNRÖSTER

Evige! Evige!

[Sista ton uthålles.]

KVINNORÖSTER

Förbarma dig!

[Sista ton uthålles.]

MANSRÖSTER

[tenorer] Fräls oss, för din barmhärtighets skull!

[Sista ton uthålles.]

MANSRÖSTER

[basar] Förskona dina barn, Herre, och var icke vredgad emot oss!

*

ALLA

Förbarma dig! Hör oss! Medlidande med de dödlige! - Evige, vi är du fjärran? ... Ur djupen ropa vi: nåd, Evige! Gör icke bördan dina barn för tung! Hör oss! Hör oss!

*

[Scenen blir mörk, Dottern reser sig, nalkas Advokaten. Orgeln ändras genom ändrad belysning till Fingalsgrottan. Havet går i dyningar in under basaltpelarne, och frambringar en ljud-ensemble av våg och vind.]

ADVOKATEN

Var äro vi, syster?

DOTTERN

Vad hör du?

ADVOKATEN

Jag hör hur droppar falla ...

DOTTERN

Det är tårar, när människorna gråta ... Vad hör du mer?

ADVOKATEN

Det suckar ... det vinslar ... det jämrar ...

DOTTERN

Hit har de dödliges klagan nått ... längre icke. Men varför denna eviga klagan? Har livet intet att glädjas åt!

ADVOKATEN

Jo, det ljuvaste som är det bittraste, kärleken! Maka och hem! det högsta och det lägsta!

DOTTERN

Strindberg: Ett drömspel - s.22

Må jag pröva!

ADVOKATEN

Med mig?

DOTTERN

Med dig! Du känner klipporna, stöttestenarne, må vi undvika dem!

ADVOKATEN

Jag är fattig!

DOTTERN

Vad gör så det, blott vi älska varann? Och litet skönhet kostar intet!

ADVOKATEN

Jag har antipatier som kanske äro dina sympatier?

DOTTERN

Dem får man jämka!

ADVOKATEN

Om vi ledsna?

DOTTERN

Så kommer barnet och skänker en förströelse som alltid är ny!

ADVOKATEN

Du, du vill ha mig, fattig och ful, föraktad, utstött?

DOTTERN

Ja! Må vi förena våra öden!

ADVOKATEN

Ske alltså!

[En mycket enkel kammare innanför advokatbyrån. Till höger en stor tvåmansäng under omhängen; invid ett fönster. Till vänster en plåtkamin med kokkärl. Kristin håller på att klistra innanfönstren. I fonden öppen dörr till byrån; därute synes fattigt folk som väntar på företräde.]

KRISTIN

Jag klistrar, jag klistrar!

DOTTERN

[blek och avtärd, sitter vid kaminen] Du stänger ute luften! Jag kvävs! ...

KRISTIN

Nu är det bara en liten springa kvar!

DOTTERN

Luft, luft, jag kan icke andas!

KRISTIN

Jag klistrar, jag klistrar!

ADVOKATEN

Det är rätt, Kristin; värmen är dyr!

DOTTERN

Å, det är som om du limmade igen munnen på mig!

ADVOKATEN

[står i dörrn med ett papper i handen] Sover barnet?

DOTTERN

Ja, slutligen!

ADVOKATEN

[milt] Detta skrik skrämmer bort mina klienter!

DOTTERN

[vänligt] Vad kan man göra åt det?

ADVOKATEN

Ingenting!

DOTTERN

Vi får ta en större våning!

ADVOKATEN

Vi ha inga pengar!

DOTTERN

Får jag öppna fönstret, denna dåliga luft kväver mig?

ADVOKATEN

Då går värmen ut, och så få vi frysa!

DOTTERN

Det är rysligt! ... Få vi skura därute då?

ADVOKATEN

Du orkar icke skura, jag icke heller, och Kristin skall klistra; hon skall klistra hela huset, varenda springa, i tak, i golv, i väggar!

DOTTERN

Fattigdom var jag beredd på, icke smuts!

ADVOKATEN

Fattigdomen är alltid relativt smutsig!

DOTTERN

Detta är värre än jag drömt!

ADVOKATEN

Vi ha det icke värst! Än finns det mat i grytan!

DOTTERN

Men vilken mat? ...

ADVOKATEN

Kål är billig, närande och god!

DOTTERN

För den som tycker om kål! Mig är den motbjudande!

Strindberg: Ett drömspel - s.24

ADVOKATEN

Varför sade du icke det?

DOTTERN

Därför att jag höll av dig! ville jag offra min smak!

ADVOKATEN

Då måste jag offra dig min smak för kål! Offren måste vara ömsesidiga.

DOTTERN

Vad skola vi då äta? Fisk? Men du hatar fisk.

ADVOKATEN

Och den är dyr!

DOTTERN

Detta är svårare än jag trodde!

ADVOKATEN

[vänligt] Ser du så svårt det är! ... Och barnet, som skulle bli föreningsbandet och välsignelsen! ... blir vår undergång!

DOTTERN

Älskade! Jag dör i denna luft, i detta rum, med utsikt åt bakgården, med dessa barnskrik i ändlösa timmar utan sömn, med dessa människor därute, och deras jämmer, kiv och beskyllningar ... Jag måste dö härinne!

ADVOKATEN

Stackars lilla blomma, utan ljus, utan luft ...

DOTTERN

Och du säger att det finns de, som ha det svårare!

ADVOKATEN

Jag är en bland de avundade i kvarteret.

DOTTERN

Allt ginge an, om jag endast kunde få någon skönhet in i hemmet!

ADVOKATEN

Jag vet du menar en blomma, en heliotrop särskilt, men den kostar en krona och femtio öre, det är sex liter mjölk eller fyra kappar potatis.

DOTTERN

Jag skall gärna vara utan mat bara jag får min blomma.

ADVOKATEN

Det finns ett slags skönhet som icke kostar något, och vars frånvaro ur hemmet är den största plåga för en man med skönhetssinne!

DOTTERN

Vad är det?

ADVOKATEN

Om jag säger det, blir du ond!

DOTTERN

Vi ha kommit överens icke bli onda!

ADVOKATEN

Vi ha kommit överens ... Allt går nu, Agnes, blott icke de korta, hårda tonfallen ... känner du dem! Ännu icke!

DOTTERN

Vi skola aldrig höra dem!

ADVOKATEN

Aldrig för så vitt på mig beror!

DOTTERN

Säg nu!

ADVOKATEN

Jo; när jag kommer in i ett hem, ser jag först hur gardinen sitter nere vid hållaren ... [Går fram till fönstergardinen och rättar den.] ... sitter den som ett rep eller en trasa ... då går jag snart! ... Därpå kastar jag en blick på stolarna ... stå de rätt, så stannar jag! ... [Rättar en stol mot väggen.] Sen ser jag på ljusen i stakarna ... Luta de, då är huset på sned! [Rättar ett ljus på byrån.] ... Det är denna skönhet, ser du min lilla vän, som icke kostar något!

DOTTERN

[böjer huvudet mot bröstet] Icke de korta tonfallen, Axel!

ADVOKATEN

De voro icke korta!

DOTTERN

Jo, de voro!

ADVOKATEN

Se så, för tusan! ...

DOTTERN

Vad är det för språk?

ADVOKATEN

Förlåt, Agnes! Men jag har lidit av din oordentlighet lika mycket som du lider av smuts! Och jag har icke vågat själv lägga hand vid städningen, ty då blir du ond såsom om jag förebrådde dig ... uff! Ska vi sluta nu?

DOTTERN

Det är rysligt svårt att vara gift ... det är svårare än allt! Man måste vara en ängel, tror jag!

ADVOKATEN

Ja, det tror jag!

DOTTERN

Jag tror jag börjar hata dig efter detta!

ADVOKATEN

Strindberg: Ett drömspel - s.26

Ve oss då! ... Men låtom oss förekomma hatet! Jag lovar jag aldrig skall göra någon anmärkning mer på städningen ... fastän det är tortyr för mig!

DOTTERN

Och jag skall äta kål fastän det är kval för mig!

ADVOKATEN

Alltså ett samliv i kval! Den enas njutning, den andras plåga!

DOTTERN

Det är synd om människorna!

ADVOKATEN

Du inser det?

DOTTERN

Ja! Men låt oss i Guds namn undvika klipporna, nu då vi känna dem så väl!

ADVOKATEN

Låt oss göra det! Vi äro ju humana och upplysta människor; vi kunna ju förlåta och överse!

DOTTERN

Vi kunna ju le åt småsakerna!

ADVOKATEN

Vi, endast vi kunna det! ... Vet du, jag läste i dag i Morgonen! ... a propos - var är tidningen?

DOTTERN

[förlägen] Vilken tidning?

ADVOKATEN

[hårt] Håller jag mer än en tidning?

DOTTERN

Le nu, och tala inte hårt ... Din tidning har jag gjort eld med ...

ADVOKATEN

[häftigt] Se så för tusan!

DOTTERN

Le nu! ... Jag brände den därför att han hånade vad som är mig heligt ...

ADVOKATEN

Vilket är mig oheligt! Tja ... [Slår i händerna, utom sig.] Jag ska le, jag ska le så att oxeltänderna synas ... jag ska vara human, och sticka under stoln med mina meningar, och säga ja till allting, och smita och hyckla! Jaså du har bränt upp min tidning! Jaså! [Lägger om gardinen på sängstolpen.] Seså! nu går jag och städar igen så att du blir ond! ... Agnes, detta är helt enkelt omöjligt!

DOTTERN

Visst är det!

ADVOKATEN

Strindberg: Ett drömspel - s.27

Och likafullt måste vi hålla ut, icke för löftenas skull, men för barnets!

DOTTERN

Det är sant! för barnets! Å! - Å! ... Vi måste hålla ut!

ADVOKATEN

Och nu får jag gå ut till mina klienter! Hör, de sorla av otålighet att få riva varandra, bringa varann till böter och fängelse ... osaliga andar ...

DOTTERN

Arma, arma människor! Och detta klistrande!

[Hon böjer huvudet mot bröstet i stum förtvivlan.]

KRISTIN

Jag klistrar, jag klistrar!

ADVOKATEN

[står vid dörren och hanterar dörlåset nervöst].

DOTTERN

O, vad låset skriker; det är som om du kramade mitt hjärtas fjädrar ...

ADVOKATEN

Jag kramar, jag kramar ...

DOTTERN

Gör'et inte!

ADVOKATEN

Jag kramar ...

DOTTERN

Nej!

ADVOKATEN

Jag ...

OFFICERN

[inifrån byrån, tar i låset] Tillåt mig!

*

ADVOKATEN

[släpper låset] Var så god! Efter som ni är promoverad!

OFFICERN

Nu är hela livet mitt! Alla banor stå mig öppna, parnassen är beträdd, lagern är vunnen, odödligheten, äran, allt är mitt!

ADVOKATEN

Vad skall ni leva på?

OFFICERN

Leva på?

ADVOKATEN

Strindberg: Ett drömspel - s.28

Ni skall väl ha bostad, kläder, mat?

OFFICERN

Det finner sig alltid, bara man har någon som håller av sig!

ADVOKATEN

Kan tänka det! ... Kan tänka! ... Klistra, Kristin! Klistra! tills de inte kan andas!

[Går ut baklänges, nickande.]

KRISTIN

Jag klistrar, jag klistrar! tills de inte kan andas!

*

OFFICERN

Kommer du med nu?

DOTTERN

Genast! Men vart?

OFFICERN

Till Fagervik! Där är sommar, där skiner solen, där finns ungdom, barn och blommor; sång och dans, fest och jubel!

DOTTERN

Då vill jag dit!

OFFICERN

Kom!

*

ADVOKATEN

[in igen] Nu återvänder jag till mitt första helvete ... det här var det andra ... och största! Det ljuvaste är det största helvetet ... Se så, nu har hon lagt hårnålar på golvet igen! ...

[Plockar på golvet.]

OFFICERN

Tänk, han har upptäckt hårnålarne också!

ADVOKATEN

Också? ... Se på den här! Det är två skalmar, men en nål! Det är två, men det är en! Rätar jag ut den, så är det ett enda stycke! Böjer jag det, är det två, utan att upphöra vara ett! Det betyder: de tu äro ett: Men bryter jag av - här! Då äro de tu, tu!

[Bryter hårnålen och kastar bitarne.]

OFFICERN

Allt detta har han sett! ... Men innan man kan bryta, måste skalmarne divergera! Konvergera de, så håller det!

ADVOKATEN

Och äro de parallella - så råkas de aldrig - det varken bär eller brister.

OFFICERN

Strindberg: Ett drömspel - s.29

Hårnålen är det fullkomligaste av alla skapade ting! En rät linje som är lika med två parallella!

ADVOKATEN

Ett lås som stänger när det är öppet!

OFFICERN

Stänger öppen en hårfläta som förblir öppen när den stängs ...

ADVOKATEN

Liknar denna dörr! När jag stänger den, öppnar jag, vägen ut, för dig, Agnes!

[Drar sig ut och stänger dörren.]

*

DOTTERN

Alltså?

[Scenförändring: Sängen med omhängena förvandlas till ett tält; plåtkaminen står kvar; fonden går upp; man ser till höger i förgrunden brända berg med röd ljunng och svartvita stubbar efter skogseld; röda svinstior och uthus. Där nedanför en öppen mekanisk sjukgymnastik, där människor gymnastiseras på maskiner liknande tortyrinstrumenter. Till vänster i förgrunden en del av karantänbyggnadens öppna skjul med eldstäder, pannmurar och rörledningar. Mellangrunden är ett sund. Fonden i bakgrunden en vacker lövstrand med bruggor, prydda med flaggor, där vita båtar äro förtöjda, dels med segel hissade, dels utan. Små italienska villor, paviljonger, kiosker, marmorstatyer synas i stranden mellan lövverket.]

KARANTÄNMÄSTAREN

[klädd som morian går på stranden].

OFFICERN

[fram och skakar hand] Nej, si Ordström! Har du hamnat här?

KARANTÄNMÄSTAREN

Ja, här är jag!

OFFICERN

Är det Fagervik det här?

KARANTÄNMÄSTAREN

Nej, det ligger mitt över; här är Skamsund!

OFFICERN

Då har vi kommit gali!

KARANTÄNMÄSTAREN

Vi? - Vill du inte föreställa mig?

OFFICERN

Nej, det passar inte! [Halvhögt.] Det är ju Indras egen dotter!

KARANTÄNMÄSTAREN

Indras? Jag trodde det var Waruna själv! ... Nå är du inte förvånad att jag är svart i

ansiktet!

OFFICERN

Min son, jag har fyllt femtio år, och då förvånas man icke mer! - Jag antog straxt du skulle på maskerad i eftermiddag!

KARANTÄNMÄSTAREN

Alldeles riktigt! Och jag hoppas ni följer med?

OFFICERN

Säkerligen; ty här ... här ser icke lockande ut! ... Vad är det för folk som bo här?

KARANTÄNMÄSTAREN

Här bo de sjuka, däröver bo de friska!

OFFICERN

Här äro väl bara fattiga då?

KARANTÄNMÄSTAREN

Nej, mitt barn, här äro de rika! Se på den där på sträckbänken! Han har ätit för mycket gåslever med tryffel och druckit så mycket Bourgogne att fötterna gått i masur!

OFFICERN

Masur?

KARANTÄNMÄSTAREN

Han har fått masurfötter! ... Och den där som ligger på guillotin; han har druckit Henessy så att ryggraden måste manglas ut!

OFFICERN

Aldrig är det bra heller!

KARANTÄNMÄSTAREN

För övrigt bo här på sidan alla som ha något elände att dölja! Se på den som kommer, till exempel!

[En äldre sprätt rullas in i en rullstol, beledsagad av en 60-års mager, ful kokett, klädd efter sista modet och som uppvaktas av "Vännen" på fyrtio år.]

OFFICERN

Det är majorn! Vår skolkamrat?

KARANTÄNMÄSTAREN

Don Juan! Ser du, han är ännu förälskad i spöket vid sidan. Han ser icke att hon åldrats, att hon är ful, trolös, grym!

OFFICERN

Det är ju kärleken det! Och aldrig hade jag trott den flyktige i stånd att älska så djupt och allvarligt!

KARANTÄNMÄSTAREN

En vacker synpunkt, du har!

OFFICERN

Jag har själv älskat Victoria ... ja jag går ännu i korridoren och väntar på henne ...

Strindberg: Ett drömspel - s.31

KARANTÄNMÄSTAREN

Är det du som går i korridoren?

OFFICERN

Det är jag!

KARANTÄNMÄSTAREN

Nå, har ni fått upp dörren ännu?

OFFICERN

Nej, vi processar fortfarande ... Affischören är ute med sänkhåven förstås, så att vittnesmålen fördröjas ... under tiden har glasmästaren satt i rutorna i slottet som vuxit en halv våning ... Det har varit ett ovanligt gott år i år ... varmt och fuktigt!

KARANTÄNMÄSTAREN

Men så varmt som inne hos mig har ni ändå inte haft!

OFFICERN

Hur varmt har du i ugnarne då?

KARANTÄNMÄSTAREN

När vi desinficera kolerasuspekta, ha vi sextio grader.

OFFICERN

Är koleran i gång nu igen då?

KARANTÄNMÄSTAREN

Vet du inte det? ...

OFFICERN

Jo visst vet jag, men jag glömmer så ofta det jag vet!

KARANTÄNMÄSTAREN

Jag önskar ofta jag kunde glömma, mest mig själv; därför söker jag maskerader, utklädslar och sällskapsspektakel.

OFFICERN

Vad har du haft för dig då?

KARANTÄNMÄSTAREN

Talar jag om'et, så sägs det att jag skryter, förtiger jag, kallas jag hycklare!

OFFICERN

Det är därför du svartat dig i ansiktet?

KARANTÄNMÄSTAREN

Ja! Lite svartare än jag är!

OFFICERN

Vem är det som kommer?

KARANTÄNMÄSTAREN

Å, det är en diktare! som skall ha sitt gyttjebad!

[Diktaren in med blickarna mot skyn och ett ämbar gyttja i handen.]

OFFICERN

Strindberg: Ett drömspel - s.32

Kors, han skulle väl ha ljusbad och luftbad!

KARANTÄNMÄSTAREN

Nej, han håller sig alltid i de högsta rymderna, så att han får en hemlängtan efter gyttjan ... det gör huden hård som på svinen, att välta sig i dyn. Sedan känner han icke bromsarnes stygn!

OFFICERN

Denna underliga värld av motsägelser!

*

DIKTAREN

[extatiskt] Av lera skapade guden Ptah människan på en krukmakarskiva, en svarv, - [Skeptiskt.] - eller vad fan som hälst annat! ... [Extatiskt] Av lera skapar bildhuggaren sitt mer eller mindre odödliga mästerverk, - [Skeptiskt.] - som oftast är bara skräp! [Extatiskt.] Av lera tillverkas dessa för skafferiet så nödvändiga kärl, vilka med ett gemensamt namn kallas krukor, tallrikar, - [Skeptiskt.] - det rör mig så lite för resten vad de kallas! [Extatiskt.] Detta är leran! När leran är tunnflytande kallas den gyttja - C'est mon affaire! [Ropar.] Lina!

*

LINA

[in med ett ämbar].

DIKTAREN

Lina, visa dig för fröken Agnes! - Hon kände dig för tio år sedan, då du var en ung, glad och låtom oss säga vacker flicka ... Se nu hur hon ser ut! Fem barn, släp, skrik, svält, stryk! Se hur det sköna förgått, hur glädjen försvunnit, under utövandet av plikterna, vilka skulle ha skänkt den invärtes tillfredsställelse som ger sig uttryck i anletets harmoniska linjer och ögats stilla glöd ...

KARANTÄNMÄSTAREN

[håller handen för hans mun] Håll mun, håll mun!

DIKTAREN

Så säger de alla! Och tiger man, så säger de: tala! De oregerliga människorna!

*

DOTTERN

[fram till Lina] Säg dina klagomål!

LINA

Nej, det törs jag inte, för då får jag det värre!

DOTTERN

Vem är så grym?

LINA

Jag törs inte tala om, för då får jag stryk!

DIKTAREN

Så kan det vara! Men jag skall tala om'et, även om Morianen vill slå tänderna ur mun på

Strindberg: Ett drömspel - s.33

mig! ... Jag skall tala om, att det är orättvist ibland ... Agnes gudadotter! Hör du musik och dans däruppe i backen? - Vål! ... Det är Linas syster, som kommit hem från staden, där hon gick vilse, du förstår ... Nu slaktas den gödda kalven, men Lina som blev hemma får gå med ämbaret och mata svinen! ...

DOTTERN

Det blir glädje i hemmet, därför att den vilsegångna övergivit den dåliga vägen, och icke bara därför att hon kommit hem! Märk det!

DIKTAREN

Men ställ då till bal med soupé varje afton för denna oförvitliga arbeterska, som aldrig gått på villovägen, gör det! ... Det gör de inte, utan när Lina är ledig, får hon gå i bönhuset och mottaga förebråelser för att hon icke är fullkomlig! Är detta rättvisa?

DOTTERN

Era frågor äro så svåra att besvara, därför att ... det finns så många oförutsedda fall ...

DIKTAREN

Det insåg kalifen, Harun den Rättrådige också! - Han satt stilla på sin tron och såg aldrig däruppe hur de hade't därnere! Slutligen nådde klagomålen hans höga öra. Då steg han ner en vacker dag, klädde ut sig, och gick oförmärkt in i folkhoparne för att se hur dant det kunde vara med rättvisan.

DOTTERN

Ni tror väl inte att jag är Harun den Rättrådige?

OFFICERN

Låt oss tala om något annat! ... Här kommer främmande!

[En vit båt i drakform med ett ljusblått sidensegel på guldrå och gyllene mast med rosenröd vimpel glider fram i sundet från vänster. Vid rodret sitta med armarne om varandras liv Han och Hon.]

OFFICERN

Se där, den fullkomliga lyckan, sällheten utan gränser, den unga kärlekens jubel!

[Det ljusnar på scenen.]

*

HAN [reser sig i båten och sjunger]

Hell dig, fagra vik,
där min ungdom såg sina vårar,
där jag drömde mina första rosendrömmar,
här har du mig åter,
ej ensam som då!
Lundar och vikar,
himmel och hav,
hälsn henne!
Min kärlek, min brud!
Min sol, mitt liv!

[Flaggorna på Fagerviks bryggor hälsa, vita näsdukar vifta från villor och stränder och

Strindberg: Ett drömspel - s.34

ett ackord av harpor och violiner klingar över sundet.]

DIKTAREN

Se vad det lyser av dem! Hör hur det klingar över vattnet! - Eros!

OFFICERN

Det är Victoria!

KARANTÄNMÄSTAREN

Nå en sen?

OFFICERN

Det är hans Victoria, jag har min för mig! Och min, den får ingen se! ... Hissa karantänflaggan nu, skall jag hala in nätet!

KARANTÄNMÄSTAREN

[vistar med en gul flagga].

OFFICERN

[drar i en lina så att båten vänder in mot Skamsund]

Håll an där!

[Han och Hon blir nu varse det rysliga landskapet och yttra sin fasa.]

KARANTÄNMÄSTAREN

Jojo! Det kostar på! Men hit måste alla, alla, som komma från smittade orter!

DIKTAREN

Tänk, att kunna tala på det sättet, att kunna göra sådant, då man ser två människor som mötas i kärlek! Rör dem icke! Rör icke vid kärleken; det är högmålsbrott! ... Ve oss! Allt skönt skall nu ner, ner i gyttjan!

[Han och Hon stiga i land, sorgsna och skamsna.]

HAN

Ve oss! Vad ha vi gjort?

KARANTÄNMÄSTAREN

Inte behöver man ha gjort något för att råkas av livets små obehag!

HON

Så kort är glädjen och lyckan!

HAN

Hur länge måste vi dröja här?

KARANTÄNMÄSTAREN

Fyrtio dagar och nätter!

HON

Då gå vi hellre i sjön!

HAN

Leva här, bland brända berg och svinstior?

DIKTAREN

Kärleken besestrar allt, till och med svavelrök och karbol!

*

KARANTÄNMÄSTAREN

[tänder i kaminen; blåa svavelångor slå upp] Nu tänder jag svavlet! Var så god och stig in!

HON

O! min blå klädning skall mista färgen!

KARANTÄNMÄSTAREN

Och bli vit! Dina röda rosor skola också bli vita!

HAN

Och dina kinder även! På fyrtio dagar!

HON

[till Officern] Det skall glädja dig!

OFFICERN

Nej, det skall icke! ... Dina lycka blev visserligen källan till mina kval, men ... det gör ingenting - jag är nu promoverad och har kondition där mitt över ... hååå jaja; och i höst får jag plats i en skola ... att läsa med pojkar, samma läxor som jag själv läst hela min barndom, hela min ungdom, och nu skall läsa, samma läxor, hela min mannaålder och slutligen hela min ålderdom, samma läxor: hur mycket är två gånger två? hur många gånger gå två jämnt upp i fyra? ... tills jag får pension, får gå - sysslös och vänta på måltiderna och tidningarne - tills jag omsider föres ut till krematoriet och brännes upp ... Ha ni ingen pensionsmässig härute? Det är visst det värsta näst två gånger två är fyra; börja skolan igen, när man väl är promoverad; fråga samma frågor tills man dör ... [En äldre herre går förbi med händerna på ryggen.] Se där går en pensionerad och väntar livet ur sig; det är visst en kapten som inte gick år majorsidan, eller en hovrättsnotarie som inte blev assessor - många kallas, men få utkoras ... Han går och väntar på frukosten ...

PENSIONÄREN

Nej, på tidningen! Morgontidningen!

OFFICERN

Och han är bara femtiofyra år; han kan gå tjugofem år till och vänta på måltiderna och tidningen ... Är det inte rysligt?

PENSIONÄREN

Vad är det som inte är rysligt? Säg, säg, säg?

OFFICERN

Ja, säg den som kan! ... Nu ska jag läsa med pojkar, två gånger två är fyra! Hur många gånger går två jämnt opp i fyra? [Han tar sig i huvet förtvivlad.] Och Victoria, som jag älskade och därför önskade den största lycka här på jorden ... Nu har hon lyckan, den största hon vet, och då lider jag ... lider, lider!

*

HON

Tror du jag kan vara lycklig, när jag ser dig lida? Hur kan du tro det? Kanske det lindrar

Strindberg: Ett drömspel - s.36

din smärta att jag skall sitta här fången i fyrtio dagar och nätter? Säg, om det lindrar din smärta?

OFFICERN

Ja, och nej! Icke kan jag njuta när du lider! Å!

HAN

Och tror du min lycka kan byggas på dina kval?

OFFICERN

Det är synd om oss - alla!

ALLA

[sträcka händerna mot himlen och upphäva ett smärtans skrik liknande ett dissonerande ackord] Å!

DOTTERN

Evige, hör dem! Livet är ont! Det är synd om människorna!

ALLA

[som förut] Å!

[Det blir kolmörkt på scenen ett ögonblick, varunder alla innevarande avlägsna sig eller byta plats. När det blir ljust igen, synes Skamsunds strand i fonden men i skugga. Sundet ligger i mellanplanet, och Fagervik i förgrunden, båda i full belysning. Till höger ett hörn av societetshuset med fönster öppna; inne ses dansande par. På en tomlår utanför stå tre jungfrur, hållande varann om livet och titta på dansen. På husets trappa står en bänk där "Fula Edit" sitter, barhuvad, sorgsen, med stort rufsigt hår. Framför henne står ett piano uppslaget. Till vänster ett gult trähus.

Två sommarklädda barn kasta boll utanför.

I förgrundens fond en brygga med vita båtar, flaggstänger med flaggor. Ute i sundet ligger en vit örlogsman, briggtacklad med kanongluggar.

Men hela landskapet är i vinterdräkt med snö på avlövide träd och på marken.]

*

DOTTERN och OFFICERN

[in]

DOTTERN

Här är frid och lycka i ferietid! Arbetet har upphört; fest varje dag; heldagsklädda gå människorna; musik och dans redan på förmiddagen. [Till jungfrurna.] Varför gå ni inte in och dansa, barn?

JUNGFRUN

Vi?

OFFICERN

Det är ju tjänare!

DOTTERN

Det är sant! ... Men varför sitter Edit där i stället för att dansa?

Strindberg: Ett drömspel - s.37

EDIT

[gömmer ansiktet i händerna].

OFFICERN

Fråga henne icke! Hon har suttit där i tre timmar utan att bli uppbjuden ...

[Går in i gula huset till vänster.]

DOTTERN

Vilket grymt nöje!

*

MODREN

[ut; barhalsad fram till Edit] Varför går du inte in som jag sagt dig?

EDIT

Därför ... att jag icke kan bjuda ut mig. Att jag är ful, det vet jag, och därför vill ingen dansa med mig, men jag kunde slippa erinras om det!

[Börjar spela på pianot Sebastian Bachs: Toccata con Fuga n:r 10.]

[Valsen inifrån salen höres svagt, men stiger liksom kämpade den emot Bachs Toccata. Edit spelar dock ner den och bringar den till tystnad. Balgäster synas i dörren och lyssna till hennes spel; alla på scenen stå andäktiga och höra på.]

EN SJÖOFFICER

[fattar Alice, en av balgästerna, om livet och för henne ner till bryggan] Kom, fort!

EDIT

[avbryter spelet, reser sig och ser på dem förtvivlad. Blir stående som förstenad].

*

[Nu bortlyftes väggen till gula huset. Man ser tre skolbänkar med gossar på; bland dem sitter Officern och ser orolig och bekymrad ut. Magistern med glasögon, krita och rotting, står framför dem.]

MAGISTERN

[till Officern] Nå, min gosse, kan du säga mig nu hur mycket är två gånger två?

OFFICERN

[blir sittande; letar med smärta i sitt minne utan att finna svaret].

MAGISTERN

Du skall stiga opp när du blir frågad.

OFFICERN

[plågad, reser sig] Två ... gånger två ... Låt mig se! ... Det är två två!

MAGISTERN

Jaså du! Du har inte läst över din läxa!

OFFICERN

[skamsen] Jo det har jag, men ... Jag vet hur det är, men jag kan inte säga't ...

MAGISTERN

Strindberg: Ett drömspel - s.38

Du ämnar svänga dig! Du vet det, men kan inte säga säga't. Kanske jag ska hjälpa dig!

[Han luggar Officern.]

OFFICERN

Å, det är rysligt, det är rysligt!

MAGISTERN

Ja det är rysligt att en så stor gosse inte har ambition ...

OFFICERN

[pinad] En stor gosse, ja, jag är ju stor, mycket större än de här; jag är fullvuxen, jag har slutat skolan ... - [Liksom vaknande.] - jag är ju promoverad ... Varför sitter jag då här? Är jag inte promoverad?

MAGISTERN

Jo visst, men du ska sitta och mogna, ser du. Du ska mogna ... Är det inte rätt kanske?

OFFICERN

[tar sig för pannan] Jo, det är rätt, man skall mogna ... Två gånger två ... är två, och det skall jag bevisa med ett analogibevis, det högsta av alla bevis! Hör nu på! ... Ett gånger ett är ett, alltså är två gånger två två! Ty det som gäller om det ena gäller om det andra!

MAGISTERN

Beviset är alldeles enligt logikens lagar, men svaret är orätt!

OFFICERN

Det som är efter logikens lagar kan icke vara orätt! Låtom oss pröva! Ett uti ett går en gång, alltså går två uti två två gånger!

MAGISTERN

Alldeles rätt enligt analogibeviset. Men hur mycket är då en gånger tre?

OFFICERN

Det är tre!

MAGISTERN

Följaktligen är två gånger tre också tre!

OFFICERN

[eftertänksamt] Nej, det kan inte vara rätt ... det kan inte ... eller också ... [Sätter sig förtvivlad.] Nej, jag är inte mogen än!

MAGISTERN

Nej, du är inte mogen på långt när ...

OFFICERN

Men hur länge skall jag sitta här, då?

MAGISTERN

Hur länge här? Tror du att tid och rum existerar? ... Antag att tid existerar, då skall du kunna säga vad tid är! Vad är tid?

OFFICERN

Tid ... [Tänker.] Jag kan inte säga't men jag vet vad det är: Ergo kan jag veta hur mycket

Strindberg: Ett drömspel - s.39

två gånger två är utan att jag kan säga det! Kan magistern säga vad tid är?

MAGISTERN

Visst kan jag det!

ALLA GOSSARNE

Säg det då!

MAGISTERN

Tid? ... Ge mig si! [Blir stående orörlig med fingret på näsan.] Medan vi tala flyr tiden. Alltså är tiden något som flyr medan jag talar!

EN GOSSE

[reser sig] Nu talar magistern och medan magistern talar, så flyr jag; alltså är jag tiden!
[Flyr.]

MAGISTERN

Det är alldeles rätt enligt logikens lagar!

OFFICERN

Men då är logikens lagar galna, för Nils som flydde kan icke vara tiden.

MAGISTERN

Det är också alldeles rätt enligt logikens lagar, fastän det är galet.

OFFICERN

Då är logiken galen!

MAGISTERN

Det ser verkligen så ut! Men är logiken galen, då är hela världen galen ... och då skall själva fan sitta här och lära er galenskaper! ... Är det någon som bjuder på en sup, så ska vi gå och bada!

OFFICERN

Detta är en posterus prius eller bakvända världen, ty man brukar bada först och ta badsupen sedan! Gamla stofil!

MAGISTERN

Doktorn ska inte vara högmodig!

OFFICERN

Officern om jag får be! Jag är officer, och jag begriper inte varför jag sitter här och tar ovetta bland skolpojkar ...

MAGISTERN

[lyfter fingret] Vi skulle mogna!

*

KARANTÄNMÄSTAREN

[in] Karantänen börjar!

OFFICERN

Se där är du! Kan du tänka att han där låter mig sitta på skolbänken, fastän jag är promoverad!

Strindberg: Ett drömspel - s.40

KARANTÄNMÄSTAREN

Nå, men varför går du inte din väg?

OFFICERN

Säg det! ... Gå? Det är inte så gott det!

MAGISTERN

Nej, jag tänker det! Försök!

OFFICERN

[till Karantänmästaren] Rädda mig! Rädda mig från hans ögon!

KARANTÄNMÄSTAREN

Kom bara! ... Kom och hjälp oss dansa ... Vi måste dansa innan pesten bryter ut! Vi måste!

OFFICERN

Skall briggen gå då?

KARANTÄNMÄSTAREN

Först skall briggen gå! ... Det blir ett gråtande förstås!

OFFICERN

Alltid gråt: när han kommer, och när han går! ... Låt oss gå!

[De gå ut. Magistern fortsätter tyst sin lektion.]

*

[Jungfrurna, som stått vid danssalens fönster, draga sig ledsna ned åt bryggan; Edit, som stått förstenad vid pianot, drar sig efter.]

DOTTERN

[till Officern] Finns då ingen lycklig människa i detta paradiset?

OFFICERN

Jo, där är två nygifta! Hör på dem!

*

[De nygifta in.]

MANNEN

[till Hustrun] Min sällhet är så utan gräns att jag önskade dö ...

HUSTRUN

Varför dö?

MANNEN

Emedan mitt i lyckan växer ett frö till olyckan; den äter sig själv som eldslågan ... den kan icke brinna evigt, utan måste slockna; denna förkänsla av slutet förintar sällheten mitt på höjdpunkten.

HUSTRUN

Låt oss dö tillsammans, just nu!

MANNEN

Strindberg: Ett drömspel - s.41

Dö? Ja väl! Ty jag fruktar lyckan! Den bedrägliga!

[De gå mot sjön.]

*

DOTTERN

[till Officern] Livet är ont! Det är synd om människorna!

OFFICERN

Se på den här som kommer då! Det är den mest avundade av dödliga i denna orten! [Den Blinde ledes in.] Han äger dessa hundra italienska villor; han äger alla dessa fjärdar, vikar, stränder, skogar, med fiskarne i vattnet, fåglarne i luften och villebrådet i skogen. Dessa tusen människor äro hans hyresgäster och solen går upp över hans hav och ner över hans länder ...

DOTTERN

Nåväl, klagar han också?

OFFICERN

Ja, och med skäl, ty han kan icke se!

KARANTÄNMÄSTAREN

Han är blind! ...

DOTTERN

Den mest avundade av alla!

OFFICERN

Nu skall han se briggen gå, där hans son är med!

*

DEN BLINDE

Jag ser icke, men jag hör! Jag hör hur ankarklon river i bottenleran som när man drar en metkrok ur en fisk och hjärtat följer med upp genom halsen! ... Min son, mitt enda barn skall resa i främmade land på det vida havet; jag kan endast följa honom med mina tankar ... nu hör jag kättingen gnissla ... och ... det är något som fladdrar och snärtar som tvättkläder på torkstreck ... våta näsdukar kanske ... och jag hör hur det hulkar och snyftar som när människor gråta ... om det är småvågornas skvalp mot nåten eller om det är flickorna i stranden ... de övergivna ... de tröstlösa ... Jag frågade en gång ett barn varför havet var salt och barnet som hade en far på långresa svarade genast: havet är salt därför att sjömannen gråter så mycket. Varför gråter sjömannen så mycket då? ... Jo, svarte han, därför att de jämt ska resa bort ... Och därför torkar de alltid sina näsdukar uppe i masterna! ... Varför gråter människan när hon är ledsen, frågade jag vidare? ... Jo, sade han, därför att ögonglasen skola tvättas ibland för att man skall se klarare! ...

[Briggen har gått till segel och glider bort; flickorna i stranden vifta med näsdukar och torka ömsom tårarne. Nu hissas på signalstället från förmasten signalen "ja", en röd kula på vit botten! Alice viftar jublande till svar.]

DOTTERN

[till Officern] Vad betyder den flaggan?

Strindberg: Ett drömspel - s.42

OFFICERN

Den betyder "ja". Det är löjtnantens "ja ord" i rött, som det röda hjärtblodet, ritat på himlens blåa duk!

DOTTERN

Hur ser "nej" ut då?

OFFICERN

Det är blått som det skämda blodet i de blå ådrorna ... men se vad Alice jublar?

DOTTERN

Och vad Edit gråter! ...

DEN BLINDE

Råkas och skiljas! Skiljas och råkas! Det är livet! Jag råkade hans mor! Och så gick hon! Sonen hade jag kvar; nu gick han!

DOTTERN

Han kommer väl igen! ...

DEN BLINDE

Vem är som talar till mig? Jag har hört den rösten förr, i mina drömmar, i min ungdom, när sommarlovet började, i min nygiftastid, när mitt barn föddes; varje gång livet log hörde jag den rösten, som en sunnan-susning, som ett harp-ackord uppifrån, såsom jag föreställer mig änglahälsningen julnatten ...

*

ADVOKATEN

[in, går fram till Den Blinde och viskar].

DEN BLINDE

Jaså!

ADVOKATEN

Jo, så är det! [Fram till Dottern.] Nu har du sett det mesta, men du har icke provat det värsta.

DOTTERN

Vad kan det vara!

ADVOKATEN

Gentagelsen ... Omtagningar! ... Gå tillbaks! Få bakläxa! ... Kom!

DOTTERN

Vart?

ADVOKATEN

Till dina plikter!

DOTTERN

Vad är det?

ADVOKATEN

Det är allt vad du fäsar för! Allt vad du icke vill och måste! Det är att avstå, försaka,

Strindberg: Ett drömspel - s.43

umbära, gå ifrån ... allt oangenämt, vidrigt, plågsamt ...

DOTTERN

Finns det icke angenäma plikter?

ADVOKATEN

De bli angenäma när de äro uppfyllda ...

DOTTERN

När de icke finnas mera ... Plikt är således allt oangenämt! Vad är då det angenäma?

ADVOKATEN

Det angenäma är synd.

DOTTERN

Synd?

ADVOKATEN

Som skall straffas, ja! Har jag haft en angenäm dag och afton, så har jag helveteskval och ont samvete dagen efter.

DOTTERN

Så sällsamt!

ADVOKATEN

Jo, jag vaknar på morgonen med huvudvärk; och så börjar gentagelsen, den perversa gentagelsen dock. På så sätt att allt som i går afton var vackert angenämt, kvickt, i dag på morgonen i minnet framställer sig som fult, vidrigt, dumt. Nöjet liksom ruttnar, och glädjen faller sönder. Det människorna kalla framgång blir alltid anledningen till nästa motgång. De framgångar jag haft i mitt liv blevo min undergång. Människorna hava nämligen en instinktiv fasa för andras välgång; de tycker att det är orättvist av ödet att gynna en, och därför söka de återställa jämvikten genom att rulla stenar på vägen. Att ha talang är livsfarligt, ty man kan lätt råka svälta ihjäl! ... Emellertid, återvänd till dina plikter, eller stämmer jag dig, och vi gå igenom alla tre instanserna, en, två, tre!

DOTTERN

Återvända? Till plåtkaminen med kålgrytan, barnkläderna ...

ADVOKATEN

Jaja! Vi ha stortvätt i dag, vi ska nämligen tvätta alla näsdukarne ...

DOTTERN

Å, skall jag ta om'et igen?

ADVOKATEN

Hela livet är bara omtagningar ... Se på magistern därinne ... Han promoverades i går, fick lagerkrans och kanonskott, besteg parnassen och omfamnades av monarken ... och i dag börjar han om skolan igen, frågar hur mycket är två gånger två, och därmed håller han på tills han dör ... Emellertid, kom tillbaka, till ditt hem!

DOTTERN

Då dör jag hellre!

ADVOKATEN

Strindberg: Ett drömspel - s.44

Dör? Det får man inte! Ty först är det vanhederligt, till den grad att ens lik blir skymfat, och sedan ... blir man osalig! ... det är dödssynd!

DOTTERN

Det är inte lätt att vara människa!

*

ALLA

Bra!

*

DOTTERN

Jag återvänder icke till förnedringen och smutsen med er! ... Jag vill dit upp varifrån jag kommit, men ... först skall dörren öppnas att jag får veta hemligheten ... Jag vill att dörren öppnas!

ADVOKATEN

Då måste du återvända på dina spår, gå samma väg tillbaka, och utstå alla processens vedervärdigheter, omtagningar, omskrivningar, upprepningar ...

DOTTERN

Så må det ske, men jag går först ut i ensamheten och ödemarken att återfinna mig! Vi ses igen! [Till Diktaren.] Följ mig! [Jämmerrop från fonden i fjärran.] O, ve! O, ve! - O, ve!

DOTTERN

Vad var det?

ADVOKATEN

Det är de osälla på Skamsund!

DOTTERN

Varför klaga de mer än eljes, i dag?

ADVOKATEN

Därför att solen skiner här, därför att det är musik här, dans här, ungdom här! Då känna de sina lidanden så mycket djupare.

DOTTERN

Vi måste befria dem!

ADVOKATEN

Försök! Det kom en gång en befriare, men han blev hängd på kors!

DOTTERN

Av vem?

ADVOKATEN

Av alla rätt-tänkande!

DOTTERN

Vilka äro de?

ADVOKATEN

Känner du icke alla de rätt-tänkande? Då skall du få känna dem!

Strindberg: Ett drömspel - s.45

DOTTERN

Var det de som vägrade dig promotion?

ADVOKATEN

Ja!

DOTTERN

Då känner jag dem!

*

[En strand vid Medelhavet. Till vänster i förgrunden synes en vit mur, över vilken frukt bärande orangeträd sticka upp. I fonden villor och Casino med terrass. Till höger ett stort upplag av stenkol med två skottkärror. I fonden till höger en flik av det blåa havet.

Två kolbärare nakna till midjan, svarta i ansiktet, om händerna och de nakna delarne av kroppen, sitta förtvivilade på var sin skottkärra.

Dottern och Advokaten i fonden.]

DOTTERN

Detta är paradiset!

1:a KOLBÄRAREN

Detta är helvetet!

2:a KOLBÄRAREN

Förtiåtta grader i skuggan!

1:a KOLBÄRAREN

Ska vi gå i sjön?

2:a KOLBÄRAREN

Då kommer polisen! Får inte bada här!

1:a KOLBÄRAREN

Kan man inte få ta en frukt från trädet?

2:a KOLBÄRAREN

Nej, då kommer polisen.

1:a KOLBÄRAREN

Men jag kan inte arbeta i denna hetta; jag går ifrån alltsammans.

2:a KOLBÄRAREN

Då kommer polisen och tar dig! ... [Paus.] Och för övrigt blir du utan mat ...

1:a KOLBÄRAREN

Utan mat? Vi som arbetar mest, få äta minst; och de rika som inte göra någonting de ha mest! ... Skulle man inte - utan att gå sanningen för när - kunna påstå att det är orättvist? ... Vad säger Gudarnes dotter där?

*

DOTTERN

Jag är svarslös! ... Men säg, vad har du gjort efter du är så svart och din lott så hård?

Strindberg: Ett drömspel - s.46

1:a KOLBÄRAREN

Vad vi ha gjort? Vi ha blivit födda av fattiga och tämligen dåliga föräldrar ... Kanske straffade ett par gånger!

DOTTERN

Straffade?

1:a KOLBÄRAREN

Ja; de ostraffade sitta däroppe i Casino och spisa åtta rätter med vin.

DOTTERN

[till Advokaten] Kan det vara sant?

ADVOKATEN

I stort sett, ja! ...

DOTTERN

Du menar att varje människa någon gång gjort sig förtjänt av fängelse?

ADVOKATEN

Ja!

DOTTERN

Även du?

ADVOKATEN

Ja!

DOTTERN

Är det sant att de arma icke få bada i havet här?

*

ADVOKATEN

Ja; icke ens med kläderna på! Endast de som ärna dränka sig, slippa betala. Men de lära få stryk oppe i poliskammarn!

DOTTERN

Kunna de inte gå utanför byn och bada, ut på landet?

ADVOKATEN

Det finns inget fritt, allt är upptaget!

DOTTERN

Ut i det fria, menar jag!

ADVOKATEN

Det finns inget fritt, allt är upptaget!

DOTTERN

Själva havet, det stora vida ...

ADVOKATEN

Allt! Du får inte gå med en båt på havet och lägga i land utan att det skrivs opp och tas betalt. Det är vackert!

DOTTERN

Strindberg: Ett drömspel - s.47

Detta är icke paradiset!

ADVOKATEN

Nej, det lovar jag!

DOTTERN

Varför gör människorna ingenting för att förbättra sin ställning ...

ADVOKATEN

Jo visst gör de, men alla förbättrare sluta i fängelse eller på dårhus ...

DOTTERN

Vem sätter dem i fängelse?

ADVOKATEN

Alla rätt-tänkande, alla hederliga ...

DOTTERN

Vem sätter dem på dårhus?

ADVOKATEN

Deras egen förtvivlan att se det hopplösa i strävandet!

DOTTERN

Har ingen kommit på den tanken att det av hemliga grunder skall vara som det är?

ADVOKATEN

Jo, de som ha det bra, tänka alltid så!

DOTTERN

Att det är bra som det är? ...

*

1:a KOLBÄRAREN

Och likvisst äro vi samhällets fundament; om ni inte får något kol buret, så slocknar spisen i köket, cheminén i våningen, maskinen i fabriken; då slocknar ljuset på gatan, i butiken, i hemmet; mörker och köld faller över er ... och därför svettas vi som i helvetet för att bära det svarta kolet ... Vad gen I oss igen?

ADVOKATEN

[till Dottern] Hjälp dem ... [Paus.] Att det inte kan bli alldeles lika för alla, det förstår jag, men att det kan få vara så olika??

HERRN och FRUN

[gå över scenen]

*

FRUN

Kommer du och spelar ett parti?

HERRN

Nej, jag måste gå lite för att kunna äta middag!

*

1:a KOLBÄRAREN

För att kunna äta middag?

2:a KOLBÄRAREN

För att kunna ...?

[Barnen in; skrika av fasa när de få se de svarta arbetarne.]

*

1:a KOLARBETAREN

De skrika, när de få se oss! De skrika ...

2:a KOLARBETAREN

Fyffan! ... Vi få väl dra fram schavotterna snart och operera den här ruttna kroppen.

1:a KOLARBETAREN

Fyffan! säger jag med! Tvi!

*

ADVOKATEN

[till Dottern] Nog är det galet! Mänskorna äro inte så dåliga ... utan ...

DOTTERN

Utan ...?

ADVOKATEN

Utan administrationen ...

DOTTERN

[döljer ansiktet och går] Detta är icke paradiset!

KOLARBETAREN

Nej, det är helvetet, är det!

[Fingalsgrottan. Långa gröna böljor slå sakta in i grottan; i förgrunden vaggas en rödmålad ljudboj på vågen, dock utan att bojen ljuder förrän på angivet ställe.

Vindarnes musik. Vågornas musik.

Dottern och Diktaren.]

DIKTAREN

Vart har du fört mig?

DOTTERN

Långt från mänskobarnens sorl och jämmer, vid världshavets yttersta, till denna grotta som vi kalla med namnet Indras Öra, emedan himladrotten här säges lyssna till de dödliges klagomål!

DIKTAREN

Huru? Här?

DOTTERN

Ser du ej hur denna grotta är byggd som en snäcka? Jo, du ser det. Vet du ej att ditt öra är byggt som en snäcka? Du vet, men har ej tänkt på det. [Hon tar upp en snäcka från

Strindberg: Ett drömspel - s.49

stranden.] Har du ej som barn hållit en snäcka för örat och hört ... hört ditt hjärtblod susa, dina tankars sorl i hjärnan, bristningen av tusen små utnötta trådar i din kropps vävnader ... Detta hör du i den lilla snäckan, föreställ dig då vad som skall höras i denna stora! ...

DIKTAREN

[lyss] Jag hör intet, annat än vindens sus ...

DOTTERN

Då blir jag dess tolk! Hör! Vindarnes klagan.

[Reciterar vid svag musik.]

Födda under himmelens skyar

jagades vi av Indras ljungeldar

ner på den stoftiga jorden ...

Åkrarnes strö solkade våra fötter;

landsvägarnes damm,

städernas rökar,

onda andedräkter,

matos och vinångor

mätte vi fördraga ...

Ut på vida havet sträckte vi

att lufta våra lungor,

skaka våra vingar,

och tvätta våra fötter.

Indra, himmelens herre,

hör oss!

Hör när vi sucka!

Jorden är icke ren.

livet är icke gott,

mänskorna icke onda,

icke goda heller.

De leva som de kunna,

en dag om sänder.

Stoftets söner i stoft vandra,

av stoftet födda

till stoft varda de.

Fötter att trampa fingo de,

vingar icke.

Dammiga bliva de,

är skulden deras

eller din?

*

DIKTAREN

Så hörde jag en gång ...

DOTTERN

Tyst! Vindarne sjunga än!

Strindberg: Ett drömspel - s.50

[Reciterar vid svag musik.]
Vindarne, vi luftens barn,
föra mänskornas klagan.
Hörde du oss
i skorstenspipan om höstkväll,
i kaklugnsluckorna,
i fönsterspringan,
då regnet grät ute på takplåtarna,
eller i vinterkväll
i snöig furuskog
på blåsiga havet
hörde du jämmer och kvidan
i segel och tåg ...
Det är vi, vindarne,
luftens barn,
som ur människobröst
dem vi gått igenom,
lärt oss dessa kvalens toner ...
I sjukrum, på slagfält,
i barnkamrar mest
där nyfödda kvida,
klaga, skrika
av smärtan att vara till.
Det är vi, vi vindarne
som vina och vinsla
ve! ve! ve!

*

DIKTAREN

Mig synes att jag förr ...

DOTTERN

Tyst! Vågorna sjunga.
[Reciterar vid svag musik.]
Det är vi, vi vågorna,
som vagga vindarne
till vila!
Gröna vaggor, vi vågor.
Våta äro vi, och salta;
likna eldens lågor;
våta lågor äro vi.
Släckande, brännande,
tvättande, badande,
alstrande, avlande.
Vi, vi, vågorna,
som vagga vindarne
till vila!

*

DOTTERN

Falska vågor och trolösa; allt vad på jorden icke brännes, det dränkes - i vågorna. - Se här. [Visar på en skräphög.] Se här vad havet rövat och krossat ... Galjonsbilderna återstå endast av de sjunkna skeppen ... och namnen: Rättvisan, Vänskapen, Gyllne Freden, Hoppet - det är allt som återstår av Hoppet ... det bedrägliga Hoppet! ... Lästänger, årtullar, öskar! Och se: livbojen ... han räddade sig själv, men lät den nödställda förgås!

DIKTAREN

[letar i skräphögen] Skeppet Rättvisans namnbräda är här. Det var samma ett som lämnade Fagervik med Den Blindes son. Alltså sjunkit! Och där ombord var Alices fästman, Edits hopplösa kärlek.

DOTTERN

Den Blinde? Fagervik? Det måtte jag ha drömt! Och Alices fästman, fula Edit, Skamsund och karantänen, svavel och karbol, promotionen i kyrkan, advokatkontoret, korridoren och Victoria, Det växande slottet och Officern ... Det har jag drömt ...

DIKTAREN

Det har jag diktat en gång!

DOTTERN

Då vet du vad dikt är ...

DIKTAREN

Då vet jag vad dröm är ... Vad är dikt?

DOTTERN

Ej verklighet, men mer än verklighet ... ej dröm, men vakna drömmar ...

DIKTAREN

Och mänskobarnen tro att vi diktare blott leka ... hitta på och finna upp!

DOTTERN

Väl är det, min vän, ty eljes skulle världen läggas öde av brist på uppmuntran. Alla skulle ligga på rygg och titta åt himlen; ingen skulle ta i tu med plog och spade, hyvel eller hacka.

DIKTAREN

Detta talar du, Indras dotter, du som till hälften hör hemma därovan ...

DOTTERN

Du har rätt att förebrå mig; jag har gått för länge här nere och badat gyttjebad som du ... Mina tankar kunna icke flyga mer; lera på vingarne ... jord på fötterna ... och jag själv - [Lyfter armarna.] - jag sjunker, sjunker ... Hjälp mig, fader, himmelens Gud! [Tystnad.] Jag hör ej mer hans svar! Etern bär icke fram ljudet från hans läppar till mitt öras snäcka ... silvertråden har brustit ... Ve, jag är jordbunden!

DIKTAREN

Ämnar du stiga ... snart?

DOTTERN

Så fort jag bränt stoffet ... ty oceanens vatten kan icke rena mig. Vi spörjer du så?

DIKTAREN

Därför att ... jag har en bön ... en böneskrift ...

DOTTERN

Vad för en böneskrift ...

DIKTAREN

En mänsklighetens böneskrift till världens härskare, uppsatt av en drömmare!

DOTTERN

Att framlämnas av? ..

DIKTAREN

Av Indras dotter ...

DOTTERN

Kan du säga din dikt?

DIKTAREN

Jag kan.

DOTTERN

Säg den då!

DIKTAREN

Bättre du!

DOTTERN

Var läser jag den?

DIKTAREN

I mina tankar, eller här!

[Lämnar en pappersrulle.]

DOTTERN

Väl, så skall jag säga den!

[Mottager papperet, men läser utantill.]

*

DOTTERN

"Varför födes du med smärta,
varför plågar du din moder,
mänskobarn, när du skall skänka
henne modersfröjden,
fröjden över alla fröjder?
Varför vaknar du till livet,
varför hälsar du på ljuset,
med ett skrik av ondska och av smärta?
Varför ler du ej mot livet,
mänskobarn, då livets gåva
skall ju vara glädjen själv?
Varför födas vi likt djuren,

Strindberg: Ett drömspel - s.53

vi av gudastam och mänskoätt?
Anden krävde dock en annan klädnad
än den här av blod och smuts!
Skall Guds avbild ömsa tänder ..."
... Tyst! förvetne ... verket klandre icke mästarn!
Livets gåta löste ingen än! ...
"Och så börjar vandringsloppet
över törne, tistel, stenar;
går det någon gång på banad väg
kallas genast den förbjuden;
plockar du en blomma, straxt
får du vet att den äges av en annan;
stänges vägen av en åker
och du måste fram din färd,
trampar du i andras gröda;
andra trampa sen i din,
för att göra skillnan mindre!
Varje glädje som du njuter
bringar alla andra sorg,
men din sorg gör ingen glädje,
därför är det sorg på sorg!
Så går färden till din död
som tyvärr blir andras bröd!"

- - -

Är det så du ämnar nalkas,
stoftets son, den allerhögste ...?

DIKTAREN

Hur skall stoftets son väl finna
ord nog ljusa, rena, lätta,
att från jorden kunna stiga ...
Gudabarn, vill du vår klagan
sätta över i det språk
de Odödlige bäst fatta?

DOTTERN

Jag vill!

DIKTAREN

[antyder bojen] Vad är det som flyter där? ... En boj?

DOTTERN

Ja!

DIKTAREN

Den liknar en lunga med ett struphuvud!

DOTTERN

Det är havets väktare. När fara är å färde, sjunger den.

DIKTAREN

Mig synes havet stiger och sjöarne börja gå ...

DOTTERN

Olikt är det icke!

DIKTAREN

Ve! Vad ser jag? Ett skepp ... utanför revet.

DOTTERN

Vilket skepp kan det vara?

DIKTAREN

Jag tror, det är spökskeppet.

DOTTERN

Vad är det?

DIKTAREN

Flygande Holländaren.

DOTTERN

Den? Varför straffas han så hårt, och varför tar han ej i land?

DIKTAREN

Därför att han hade sju otrogna hustrur.

DOTTERN

Skall han straffas för det?

DIKTAREN

Ja! Alla rätt-tankande dömde honom ...

DOTTERN

Underliga värld! ... Hur kan han befrias från bannet då?

DIKTAREN

Befrias? Man aktar sig väl att befria ...

DOTTERN

Varför?

DIKTAREN

Därför, att ... Nej, det är icke Holländarn? Det är ett vanligt skepp som är i nöd! ... Varför skriker icke bojen nu? ... Se havet stiger, sjön går hög; snart äro vi stängda i grottan! ... Nu ringer det i skeppsklockan! - Snart får vi en galjonsbild till ... Skrik, boj, gör din plikt, väktare ...

[Bojen sjunger ett fyrstämmit kvint-sext-ackord liknande mistlurar.] ...

Besättningen vinkar åt oss ... men vi själva förgås!

DOTTERN

Vill du icke befrielsen?

DIKTAREN

Jo visst, visst vill jag, men inte nu ... och inte i vatten!

Strindberg: Ett drömspel - s.55

*

BESÄTTNINGEN

[sjunger fyrstämmigt] Krist Kyrie!

DIKTAREN

Nu ropa de; och havet ropar! Men ingen hör.

BESÄTTNINGEN

[som förut] Krist Kyrie!

DOTTERN

Gångande på vattnet? Det är bara en som går på vattnet - Petrus, hälleberget, är det inte, ty han sjönk som en sten ...

[Ett vitt sken synes utpå havet.]

BESÄTTNINGEN

Krist Kyrie!

DOTTERN

Är detta Han?

DIKTAREN

Det är han, den korsfäste ...

DOTTERN

Varför - säg mig, varför blev han nu korsfäst?

DIKTAREN

Därför att han ville befria ...

DOTTERN

Vilka - jag har glömt det - vilka korsfäste honom?

DIKTAREN

Alla rätt-tankande.

DOTTERN

Vilken underlig värld!

DIKTAREN

Havet stiger! Mörkret överfaller oss ... Stormen ökas ...

*

BESÄTTNINGEN

[ger ett anskri].

DIKTAREN

Besättningen skriker av fasa, när de få se sin räddare ... Och nu ... de springa över bord, av fruktan för frälsaren ...

BESÄTTNINGEN

[ger ett nytt anskri].

DIKTAREN

Strindberg: Ett drömspel - s.56

Nu skrika de för att de skola dö! Skriker när de föds och skriker när de dör!

[De stigande vågorna hota att dränka dem i grottan.]

DOTTERN

Om jag vore viss på att det är ett skepp ...

DIKTAREN

I sanning ... jag tror icke det är ett skepp ... det är ett tvåvåningshus, med träd utanför ... och ... telefontorn ... ett torn som räcker upp i skyarne ... Det är det moderna Babels torn, som sänder trådar ditupp - för att meddela de övre ...

DOTTERN

Barn, mänskotanken behöver ingen metalltråd för att flytta sig; ... den frommes bön tränger genom världarne ... Det är bestämt intet Babelstorn, ty vill du storma himlen, så bestorma den med dina böner!

DIKTAREN

Nej, det är intet hus ... intet telefontorn ... ser du det?

DOTTERN

Vad ser du?

DIKTAREN

Jag ser en hed i snö, en exercished ... vintersolen skiner bakom en kyrka på kullen, och tornet kastar sin långa skugga på snön ... nu kommer en trupp soldater marscherande på heden; de marschera på tornet, uppför spiran; nu äro de på korset, men jag förnimmer det som om den första, vilken trampar på tuppen, måste dö ... nu nalkas de ... korpralen som går i spetsen ... haha! det kommer ett moln farande över heden, förbi solen förstås ... nu är det borta alltihop ... molnets vatten släckte solens eld! - Solens ljus skapte tornets mörkerbild, men molnets mörkerbild kvävde tornets mörkerbild ...

[Under det ovanstående talats har scenen åter förändrats till teaterkorridoren.]

DOTTERN

[till Portvakterskan] Har lordkanslern anlant ännu?

PORTVAKTERSKAN

Nej!

DOTTERN

Dekanerna då?

PORTVAKTERSKAN

Nej!

DOTTERN

Kalla dem då, genast, ty dörren skall öppnas ...

PORTVAKTERSKAN

Är det så angeläget?

DOTTERN

Ja, det är! Ty det finns en misstanke om att världsgåtans lösning skall ligga förvarad därinne! ... Kalla lordkanslern och de fyra fakulteternas dekaner, alltså!

Strindberg: Ett drömspel - s.57

PORTVAKTERSKAN

[visslar i en pipa].

DOTTERN

Och glöm inte glasmästarn med diamanten, för eljes blir det intet av!

TEATERFOLK

[in från vänster som i början av spelet].

*

OFFICERN

[in från fonden i redingot och cylinder med en rosenbukett i handen, strålande glad]
Victoria!

PORTVAKTERSKAN

Fröken kommer strax!

OFFICERN

Det är bra! Kaleschen väntar, bordet är dukat, champagnen ligger på is ... Får jag omfamna er, fru. [Omfamnar Portvakterskan.] Victoria!

*

EN KVINNORÖST

[uppifrån, sjunger] Jag är här!

OFFICERN

[börjar vandra] Vål! Jag väntar.

*

DIKTAREN

Mig syntes att jag upplevat detta förr ...

DOTTERN

Mig även.

DIKTAREN

Kanske jag drömt det?

DOTTERN

Eller diktat det, kanske?

DIKTAREN

Eller diktat det.

DOTTERN

Då vet du vad dikt är.

DIKTAREN

Då vet jag vad dröm är.

DOTTERN

Mig tycks att vi stått någon annanstans och sagt dessa ord förr.

DIKTAREN

Då kan du snart räkna ut vad verklighet är!

DOTTERN

Eller dröm!

DIKTAREN

Eller dikt!

*

[Lordkanslern. Dekanus för teologiska, filosofiska, medicinska, juridiska fakulteterna.]

LORDKANSLERN

Det är frågan om dörrn förstås! - Vad menar Dekanus i Teologiska fakulteten?

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Jag menar icke, utan jag tror ... credo ...

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Jag anser ...

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Jag vet ...

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Jag betvivlar, tills jag fått bevis och vittnen!

LORDKANSLERN

Nu ska de gräla igen! ... Vad tror då först Teologen?

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Jag tror att denna dörr icke får öppnas, emedan den döljer farliga sanningar ...

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Sanningen är aldrig farlig.

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Vad är sanning?

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Det som kan bevisas med två vittnen.

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Med två falska vittnen kan allting bevisas - för en lagvrängare.

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Sanning är vishet, och visheten, vetandet är filosofien själv ... Filosofien är vetenskapernas vetenskap, vetandets vetande, och alla andra vetenskaper äro filosofiens tjänare.

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Den enda vetenskapen är naturvetenskapen, filosofien är ingen vetenskap. Det är bara tomma spekulationer.

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Bravo!

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

[till Teol.] Du säger bravo! Vad är du för slag? Du är allt vetandes arvfiende, du är motsatsen mot vetenskap, du är okunnigheten och mörkret ...

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Bravo!

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

[till Medic.] Du säger bravo, du, som inte ser längre än näsan räcker i förstoringsglasets, du som bara tror på dina bedrägliga sinnen, på ditt öga till exempel, som kan vara långsynt, kortsynt, blint, skumögt, vindögt, enögt, färgblint, rödblind, grönbliint ...

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Dumbom!

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Åsna!

[De brasa ihop.]

LORDKANSLERN

Stilla! Inte skall den ena korpen hacka öga ur den andra.

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Om jag skulle välja emellan de där två, Teologin och Medicin, så valde jag - ingen!

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Och skulle jag sitta domare över er andra tre, så fällde jag - er alla! ... Ni kan ju inte bli ense i någon enda punkt, och har aldrig kunnat det. - Till saken, åter! Vilka äro lordkanslerns åsikter om denna dörr och dess öppnande?

LORDKANSLERN

Åsikter! Jag har inga åsikter. Jag är bara tillsatt av regeringen att se efter det ni inte bryter armar och ben av varandra i konsistorium ... medan ni uppfostrar ungdomen. Åsikter? Nej, jag aktar mig, jag, för åsikter. Jag hade en gång några stycken, men de blevo genast vederlagda; åsikter bli genast vederlagda - av motståndaren förstås! ... Kanske vi nu få öppna dörren, även med risk att den döljer farliga sanningar?

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Vad är sanning? Var är sanningen?

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Jag är sanningen och livet ...

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Jag är vetandets vetande ...

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Jag är det exakta vetandet ...

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Jag betvivlar!

[De brasa ihop.]

*

DOTTERN

Ungdomens lärare, blygs!

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Lordkansler, regeringens ombud, lärarekårens huvud, beivra denna kvinnas förseelse! Hon har bett er blygas, det är skymf, och hon har kallat er i försmädlig, ironisk bemärkelse ungdomens lärare, och det är smädligt tal.

DOTTERN

Arma ungdom!

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Hon beklagar ungdomen, det är att anklaga oss. Lordkansler, beivra förseelsen!

DOTTERN

Ja, jag anklagar er, er i gemen, att så tvivel och tvedräkt i de ungas sinnen.

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Hör, hon väcker själv tvivel om vår auktoritet hos de unga, och så anklagar hon oss att väcka tvivel. Är det inte en brottslig handling, frågar jag alla rätt-tankande?

*

ALLA RÄTT-TANKANDE

Jo, det är brottsligt.

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Alla rätt-tänkande människor ha dömt dig! - Gå i frid med din vinning! Eljes ...

DOTTERN

Min vinning? - Eljes? Eljes vad?

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Eljes blir du stenad.

DIKTAREN

Eller korsfäst.

DOTTERN

Jag går. Följ mig, och du skall få veta gåtan!

DIKTAREN

Vilken gåta?

DOTTERN

Vad menar han med "min vinning"? ...

DIKTAREN

Troligen ingenting. Det är sådant vi kallar prat. Han pratade.

DOTTERN

Men han kränkte mig djupast med det!

DIKTAREN

Därför sa han väl det också ... Sådana äro människorna.

Strindberg: Ett drömspel - s.61

*

ALLA RÄTT-TÄNKANDE

Hurra! Dörren är öppnad.

*

LORDKANSLERN

Vad doldes bakom dörren?

GLASMÄSTAREN

Jag kan inte se någonting.

LORDKANSLERN

Han kan inte se någonting, nej, det tror jag det! ... Dekanerna! Vad doldes bakom dörren?

DEKANUS FÖR TEOLOGISKA FAKULTETEN

Intet! Det är världsgåtans lösning ... Av intet skapade Gud i begynnelsen himmel och jord.

DEKANUS FÖR FILOSOFISKA FAKULTETEN

Av intet blir intet.

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Bosch! Det är intet.

DEKANUS FÖR JURIDISKA FAKULTETEN

Jag betvivlar. Och här föreligger ett bedrägeri. Jag vädjar till alla rätt-tänkande?

DIKTAREN

Ja, säg det, den som kan. Alla rätt-tänkande är oftast bara en person. I dag är det jag och de mina, i morgon är det du och de dina. - Det utnämns man till, eller rättare, det utnämner man sig till.

*

ALLA RÄTT-TÄNKANDE

Man har bedragit oss!

LORDKANSLERN

Vem har bedragit er?

ALLA RÄTT-TÄNKANDE

Dottern!

LORDKANSLERN

Vill dottern vara god och säga oss vad hon menat med denna dörröppning?

DOTTERN

Nej, go vänner! Om jag sade't, skullen I icke tro't.

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Där är ju intet.

DOTTERN

Du sade't. - Men du förstod det intet!

DEKANUS FÖR MEDICINSKA FAKULTETEN

Det är Bosch vad hon säger.

ALLA

Bosch!

DOTTERN

[till Diktaren] Det är synd om dem.

DIKTAREN

Menar du allvar?

DOTTERN

Alltid allvar.

DIKTAREN

Finner du synd om de rätt-tänkande också?

DOTTERN

Kanske mest om dem.

DIKTAREN

Om de fyra fakulteterna också?

DOTTERN

Även, och icke minst! Fyra huven, fyra sinnen, på en kropp! Vem har skapat det monstret?

ALLA

Hon svarar icke!

LORDKANSLERN

Slå henne då!

DOTTERN

Jag har svarat.

LORDKANSLERN

Hör, hon svarar.

ALLA

Slå henne! Hon svarar.

DOTTERN

Antingen hon svarar, eller icke svarar; slå henne! ... Kom, Siare, skall jag - långt härifrån! - säga dig gåtan - men ute i ödemarken, där ingen hör oss, ingen ser oss! Ty ...

*

ADVOKATEN

[fram, tar Dottern i armen] Har du glömt dina plikter?

DOTTERN

Å, Gud, nej! Men jag har högre plikter.

ADVOKATEN

Och ditt barn?

DOTTERN

Mitt barn! Vad mer?

ADVOKATEN

Ditt barn ropar efter dig.

DOTTERN

Mitt barn! Ve, jag är jordbunden! ... Och denna plåga i mitt bröst, denna ångest ... vad är det?

ADVOKATEN

Vet du icke?

DOTTERN

Nej!

ADVOKATEN

Det är samvetsqualen.

DOTTERN

Är det samvetsqualen?

ADVOKATEN

Ja! Och de infinna sig efter varje försummad plikt, efter varje nöje, även det oskyldigaste, om det nu finns oskyldiga nöjen, vilket är tvivelaktigt; och efter varje lidande man tillfogat sin nästa.

DOTTERN

Och det givs ingen bot?

ADVOKATEN

Jo, men bara en! Det är att genast uppfylla plikten ...

DOTTERN

Du ser ut som en dämon, när du nämner ordet plikt! - Men när man som jag har två plikter att fylla?

ADVOKATEN

Så fyller man först den ena, sen den andra!

DOTTERN

Den högsta först ... därför, se efter mitt barn, du, så skall jag fylla min plikt ...

ADVOKATEN

Ditt barn lider av saknaden ... kan du veta att en människa lider för dig?

DOTTERN

Nu fick jag ofrid i min själ ... den gick i tu och det sliter åt två håll!

ADVOKATEN

Det är livets små disharmonier, ser du!

DOTTERN

Å, vad det sliter!

DIKTAREN

Anade du vad jag spritt sorg och förödelse genom uppfyllandet av min kallelse, märk kallelse, som är den högsta plikten, skulle du icke vilja ta mig i handen!

DOTTERN

Hur så?

DIKTAREN

Jag hade en far vilken byggt sitt hopp på mig såsom enda sonen, vilken skulle fortsätta hans affär ... Jag rymde från handelsinstitutet ... Min far grämde ihjäl sig. Min mor ville ha mig till religiös ... jag kunde icke bli religiös ... hon försköt mig ... Jag hade en vän som understött mig i nödens hårda tider ... Vännen uppträdde som tyrann mot dem jag talade för och sjöng för. Jag måste stöta ner min vän och välgörare för att rädda min själ! Sen dess har jag ingen ro mer; människorna kalla mig ärelös, avskum, det hjälper icke att mitt samvete säger: du har gjort rätt, ty nästa stund säger samvetet: du har gjort orätt! Sådant är livet.

*

DOTTERN

Följ mig ut i ödemarken!

ADVOKATEN

Ditt barn!

DOTTERN

[antyder alla närvarande] Här äro mina barn! En och en äro de snälla, men bara de råka ihop, så kivas de och bli till dämoner ... Farväl!

*

[Utanför slottet; samma dekoration som 1:a tablån i 1:a akten. Men marken nedanför slottsgrunden är nu täckt med blommor (Blå stormhatt, Aconitum). På slottets tak längst upp på lanterninen syns en Chrysanthemumknopp färdig att slå ut. Slottsönstren äro illuminerade med stearinljus.

Dottern och Diktaren.]

*

DOTTERN

Stunden är icke avlägsen, då jag med eldens hjälp skall stiga till etern igen ... Det är detta ni kallar att dö och som I nalkens med fruktan.

DIKTAREN

Fruktan för det okända.

DOTTERN

Som I kännen.

DIKTAREN

Vem känner det?

DOTTERN

Alla! Varför tron I icke era profeter?

Strindberg: Ett drömspel - s.65

DIKTAREN

Profeter ha alltid varit misstrodda; hur kommer det sig? - Och "om Gud har talat, varför tro då icke människorna"? Hans övertygande makt borde vara oemotståndlig!

DOTTERN

Har du alltid tvivlat?

DIKTAREN

Nej! Jag har haft vissheten många gånger; men efter en tid gick den sin väg, som en dröm när man vaknar!

DOTTERN

Det är icke lätt att vara människa!

DIKTAREN

Du inser och erkänner det? ...

DOTTERN

Ja!

DIKTAREN

Hör du! Var det icke Indra som en gång sände sin son hit ner för att höra mänsklighetens klagomål?

DOTTERN

Jo, det var! Hur blev han mottagen?

DIKTAREN

Hur fyllde han sin mission? för att svara med en fråga.

DOTTERN

För att svara med en annan ... Blev icke människans ställning förbättrad efter hans besök på jorden? Svara sanningsenligt!

DIKTAREN

förbättrad? ... Jo, litet! Mycket litet! ... Men, i stället för att fråga: Vill du säga mig gåtan?

DOTTERN

Ja! Men till vad gagn? Du tror mig ju icke!

DIKTAREN

Dig vill jag tro, ty jag vet vem du är!

DOTTERN

Nåväl, jag skall säga!

I tidernas morgon innan solen lyste, gick Brama, den gudomliga urkraften, och lät förleda sig av Maja, världsmodren, till att föröka sig. Detta det gudomliga urämnets beröring med jordämnet var himlens syndafall. Världen, livet och människorna äro sålunda endast ett fantom, ett sken, en drömbild ...

DIKTAREN

Min dröm!

DOTTERN

En sanndröm! ... Men, för att befrias ur jordämnet, söker Bramas avkomlingar försakelsen och lidandet ... Där har du lidandet såsom befriaren ... Men denna trängtan till lidandet råkar i strid med begäret att njuta, eller kärleken ... förstår du än vad kärleken är, med dess högsta fröjder i de största lidanden, det ljuvaste i det bittraste! Förstår du nu vad kvinnan är? Kvinnan, genom vilken synden och döden inträdde i livet?

DIKTAREN

Jag förstår! ... Och slutet? ...

DOTTERN

Det du känner ... Striden mellan njutningens smärta och lidandets njutning ... botgörarens kval och vällustingens fröjder ...

DIKTAREN

Alltså strid?

DOTTERN

Strid mellan motsatser alstrar kraft, liksom elden och vattnet ger ångkraft ...

DIKTAREN

Men friden? Vilan?

DOTTERN

Tyst, du får icke fråga mer, och jag får icke svara! ... Altaret är redan smyckat till offringen ... blommorna stå vakt; ljusen äro tända ... vita lakan för fönstren ... granris i portgången ...

DIKTAREN

Detta säger du lugnt som om icke lidande fanns för dig!

DOTTERN

Icke? ... Jag har lidit alla edra lidanden, men hundrafalt, ty mina förnimmelser voro finare ...

DIKTAREN

Säg dina sorger!

DOTTERN

Skald, kunde du säga dina, så att icke ett ord stack utöver; kunde ditt ord någon enda gång nå upp mot din tanke?

DIKTAREN

Du har rätt, nej! Jag gick som en dövstum inför mig själv, och när hopen lyssnade med beundran till min sång, fann jag den själv vara skrål ... därför, ser du, blygdes jag alltid, när man hyllade mig!

DOTTERN

Och då vill du att jag? Se mig i ögat!

DIKTAREN

Jag håller icke ut din blick ...

DOTTERN

Strindberg: Ett drömspel - s.67

Hur ville du då hålla ut mitt ord, om jag skulle tala mitt språk! ...

DIKTAREN

Säg dock, innan du går: vad led du mest av, härnere?

DOTTERN

Av - att vara till; att känna min syn försvagad av ett öga, min hörsel förslöad av ett öra, och min tanke, min luftiga ljusa tanke bunden i fettslyngors labyrinter. Du har ju sett en hjärna ... vilka krokvägar, vilka krypvägar ...

DIKTAREN

Jo, och det är därför alla rätt-tänkande tänka krokigt!

DOTTERN

Elak, alltid elak, men det är ni alla! ...

DIKTAREN

Hur kan man vara annat?

DOTTERN

Nu skuddar jag först stoftet av mina fötter ... jorden, leran ...

[Hon tar av skorna och lägger dem i elden.]

*

PORTVAKTERSKAN

[in, lägger sin schal i elden] Kanske jag får bränna upp min schal med? [Ut.]

OFFICERN

[in] Och jag mina rosor som bara har taggarna kvar! [Ut.]

AFFISCHÖREN

[in] Affischerna får gå, men sänkhåven aldrig! [Ut.]

GLASMÄSTAREN

[in] Diamanten, som öppnade dörrn! Farväl! [Ut.]

ADVOKATEN

[in] Protokollen i den stora processen rörande påvens skägg eller vattuminskningen i Ganges källor. [Ut.]

KARANTÄNMÄSTAREN

[in] Ett litet bidrag, av den svarta mask som gjorde mig till morian mot min vilja! [Ut.]

VICTORIA

[in] Min skönhet, min sorg! [Ut.]

EDIT

[in] Min fulhet, min sorg! [Ut.]

DEN BLINDE

[in, sticker handen i elden] Jag ger min hand för mitt öga! [Ut.]

DON JUAN

[i rullstolen in].

HON och VÄNNEN.

DON JUAN

Raska på, raska på, livet är kort! [Ut med de andra.]

*

DIKTAREN

Jag läste att när som livet nalkas slutet, allt och alla rusa förbi i en enda defilé ... Är detta slutet?

DOTTERN

Ja, det är mitt! Farväl!

DIKTAREN

Säg ett avsked!

DOTTERN

Nej, jag kan icke! Tror du att era ord kunna säga våra tankar!

*

TEOLOGEN

[in, rasande] Jag är desavouerad av Gud, jag är förföljd av människor, övergiven av regeringen och förhånad av mina ämbetsbröder! Hur skall jag kunna tro, när ingen annan tror ... hur skall jag försvara en gud, som icke försvarar de sina? Bosch är det!

[Kastar en bok på elden och går ut.]

*

DIKTAREN

[rycker boken ur elden] Vet du vad det var? ... Ett martyrologium, en kalender med en martyr för varje dag i året.

DOTTERN

Martyr?

DIKTAREN

Ja, en som pinats och dödat för sin tro! Säg varför! Tror du att alla, som pinas, lida, och att alla, som dödas, känna smärta? Lidandet är ju förlossningen och döden befrielsen.

*

KRISTIN

[med pappersremsor] Jag klistrar, jag klistrar tills det inte finns något mer att klistra ...

DIKTAREN

Och om själva himlen rämnade, så skulle du försöka klistra till den ... Gå!

KRISTIN

Är det inga innanfönster där i slottet.

DIKTAREN

Nej, du, inte där!

KRISTIN

[ut] Då går jag, då!

*

DOTTERN

Vårt avsked förestår och slutet nalkas;
farväl du mänskobarn, du drömmare,
du skald som bäst förstår att leva;
på vingar svävande utöver jorden,
du dyker ner ibland i mullen
för att den snudda vid, ej fastna!

Nu när jag går ... i avskedsstunden
när man skall skiljas från en vän, en plats,
hur stiger icke saken av det man älskat,
och ångern över det man brutit ...
O, nu jag känner hela varat's smärta,
så är det då att vara människa ...
Man saknar även det man ej värderat
man ångrar även det man icke brutit ...
Man vill gå bort, och man vill stanna ...
Så rivs hjärtats hälfter var åt sitt håll,
och känslan slits som mellan hästar
av motsats, obeslutsamhet, disharmoni ...

Farväl! Säg dina syskon att jag minns dem,
dit nu jag går, och deras klagan
skall i ditt namn jag bära fram till tronen.
Farväl!

[Hon går in i slottet. Musik höres! Fonden upplyses av det brinnande slottet och visar nu en vägg av människoansikten, frågande, sörjande, förtvivalade ... När slottet brinner slår blomknoppen på taket ut till en jättekrysantemum.]
